

הערכת ההוראה על ידי הסטודנטים
במכללת סמינר הקיבוצים:
משובי ההוראה החדשים (תשע"ד ואילך) לעומת
הישנים

דוח מחקר

קטיה רוזנברג

יולי 2015

תוכן עניינים

I.....	תקציר
1.....	הרקע למחקר
4.....	מטרות ושאלות המחקר
4.....	מערך המחקר
8.....	ממצאים
8	1. ההבדלים בין המשוב ההוראה החדש לבין הישן
8.....	1.1 אחוז המשיבים במשוב ההוראה החדש לעומת הישן
10.....	1.2 ההערכה הכוללת של ההוראה במשוב החדש לעומת הישן
13.....	1.3 תגובות מילוליות לשאלה הפתוחה במשוב החדש לעומת הישן
15	2. עמדות הסטודנטים אודות סקרי ההוראה החדשים ואופן העברתן
15.....	2.1 שביעות רצון משאלון המשוב החדש לעומת הישן
19.....	2.2 שינויים באופן הפנייה לסטודנטים במשוב החדש
22	3. עמדותיהם של הסטודנטים אודות הערכת ההוראה על ידי הלומדים
22.....	3.1 תפיסת החשיבות של סקרי ההוראה בעיני הסטודנטים
	3.2 תפיסת הסטודנטים אודות השתתפותם הכללית בסקרי ההוראה ודרכים להגדלתה
27.....	
34	סיכום ודיון
37	מקורות
38	נספח מס' 1: מסגרת הדגימה על פי פקולטות, מחלקות ותכניות
40	נספח מס' 2: שאלון לסטודנט

תקציר

מוסדות להשכלה גבוהה לאורך שנים רבות מקבלים מידע על איכות ההוראה באמצעות הערכתה. אחת משיטות הערכה המקובלות והנפוצות במוסדות להשכלה גבוהה לשם קבלת מידע זה הינה הערכת ההוראה על יד הסטודנטים (נאסר ופרסקו, 2003). לאורך שנים הפנייה לסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה נעשתה דרך שאלון המשוב הידני שהיה ניתן למילוי בכיתה בשיעור האחרון. בעשרים שנה אחרונות הערכת ההוראה עברה להערכה מקוונת לרוב, הניתנת למילוי בזמן החופשי של הסטודנט. המחקרים מראים כי המעבר להערכה המקוונת פגע באחוז המשתתפים בסקרי ההוראה (דוניצה-שמידט ואחרים, 2011; גרבסטוק וגרגור-גריןליף, 2011). כתוצאה מכך המוסדות להשכלה גבוהה מנסים למצוא פתרונות להיענות הנמוכה יחסית של הסטודנטים לסקרי ההוראה המקוונים, אך עדיין אין תמימות דעים באשר לדרכים המקובלות לעידוד הסטודנטים (גרבסטוק וגרגור-גריןליף, 2011). לדוגמא, במכללת סמינר הקיבוצים בין השנים תשע"ב – תשע"ד נצפתה ירידה של 13.08% באחוז המשיבים בממוצע לסקרי ההוראה המקוונים. על מנת להתגבר על השתתפותם הנמוכה של הסטודנטים בסקרי ההוראה המקוונים, היחידה לקידום ההוראה במכללת סמינר הקיבוצים קיבלה בשנה"ל תשע"ד החלטה בשיתוף עם אגודת הסטודנטים, להוביל מספר שינויים בדרך העברת שאלוני המשוב, הללו כללו צמצום היקפם של המשובים, קיצור שאלון המשוב הקיים וכן לסטודנטים ניתנה אפשרות לענות על שאלון המשוב באמצעות מכשירים ניידים בשיעור האחרון. השינויים יצאו לדרכם בסמסטר ב' בשנה"ל תשע"ד.

המחקר הנוכחי מבקש להשוות בין המשוב ההוראה החדש המקוצר לבין המשוב ההוראה הישן ולבחון נפגעה איכות ההערכה בעזרת המשוב על ידי בחינת שאלות מגוונות: האם ישנם הבדלים באחוז המשיבים, האם קיימים הבדלים בציון הכללי שניתן להוראת המרצה וכן האם יש הבדל במספר התגובות המילוליות בשני סוגי משובים. כמו כן, המחקר מבקש לבחון את שביעות רצונם של הסטודנטים משאלון הערכה החדש ומאופן העברתו. ובנוסף, המחקר מבקש לבדוק את עמדותיהם של הסטודנטים בנוגע לסקרי הוראה באופן כללי ותרומתם וכן בודק את תפיסותיהם של הסטודנטים בנוגע למידת השתתפותם הכללית בסקרי ההוראה והדרכים להגדלתה.

המחקר נעזר בשני מערכי נתונים. לשם ההשוואה בין תוצאות המשובים החדשים לבין תוצאות המשובים הישנים נבנה קובץ מרצים. לשם בחינת תפיסותיהם ועמדותיהם של הסטודנטים באשר להערכת ההוראה ותרומתה בכלל ואודות המשוב החדש ואופן העברתו בפרט נבנה קובץ סטודנטים. מדגם המרצים כלל 193 מרצים אשר לימדו קורסים זהים במכללת סמינר הקיבוצים במהלך שנה"ל תשע"ג סמסטר ב' (בו ניתן המשוב הישן) ושנה"ל תשע"ה סמסטר א' (בו ניתן המשוב החדש). מדגם הסטודנטים כלל 386 סטודנטים ממגוון מחלקות ותכניות לימוד אשר לומדים במכללת סמינר הקיבוצים בשנה ב' ומעלה ובחרו להשיב על השאלון.

איסוף הנתונים לקובץ המרצים התבסס על הדו"חות המסכמים את התוצאות של הערכת ההוראה הקיימים במכללה. כאשר תוצאות המשובים הישנים נלקחו מן הדו"חות המסכמים את התוצאות של הערכת ההוראה בתשע"ג סמסטר ב' ותוצאות המשובים החדשים נלקחו מהדו"חות המסכמים את התוצאות של הערכת ההוראה בתשע"ה סמסטר א'. הנתונים לקובץ הסטודנטים נאספו באמצעות שאלון לדיווח עצמי אשר הועבר לכל הסטודנטים משנה ב' ומעלה במתכונת מקוונת באמצעות מערכת הסקרים של google docs.

מהממצאים העיקריים עולה, שאחוז ההיענות במשוב החדש המקוצר בהשוואה למשוב הישן עלה ב- 21.6% בממוצע והגיע ל-כ-50% היענות בממוצע. באופן דומה, נצפית העלייה החדה באחוז המשיבים במשוב החדש לעומת הישן בכל הפקולטות ובסוגי הקורס השונים. כאשר, השיפור המשמעותי ביותר באחוזי היענות ניכר בפקולטה לאמנויות ובקורסים מעשיים/חוויתיים. ראוי לציין כי בפקולטה לאמנויות נעשתה פעולה יזומה של מתן זמן בכל השיעורים לטובת מילוי השאלונים. בנוסף, לא נמצאו הבדלים מובהקים סטטיסטית בין שני המשובים הן בדירוג ההערכה הכללי שניתן למרצה במשוב החדש לעומת הישן והן באחוז הסטודנטים שבחרו להשיב לשאלה הפתוחה. ממצאים אלו נמצאו עקביים וללא קשר לסוג הקורס ופקולטה. העדר הבדל בין שני סוגי המשובים בהערכה הכוללת של ההוראה וכן באחוז המשיבים לשאלה הפתוחה מעיד כי קיצור שאלון המשוב אינו משפיעה על דפוס התשובות של הסטודנטים ואינו פוגם באיכות ההערכה בעזרת משובי הסטודנטים. הממצאים הללו מצדיקים את ההחלטה בדבר קיצור של שאלוני המשוב על מנת להתגבר על אחוזי היענות הנמוכים לסקרי ההוראה במכללה. מלבד זאת, גם הממצאים הקשורים לשביעות רצונם של הסטודנטים מהמשוב החדש לעומת הישן מחזקים את ההחלטה בדבר קיצור של שאלוני המשוב. כך נמצא כי רוב המשיבים שבעי רצון מהמשוב החדש, הם סבורים כי נוסחו החדש של המשוב ממצה את ההיבטים השונים בקורס ומגביר את סיכוייהם להשתתף בסקרי ההוראה. זאת ועוד מידת המיצוי של שאלון המשוב ושביעות הרצון ממנו חשובים לאור היכולת שלהם לנבא באופן מובהק את העמדות הסטודנטים אודות הסיכוי של המשוב החדש לעומת הישן להגביר את השתתפותם בסקרי ההוראה. יוצא אפוא שככל שהסטודנטים סבורים כי השאלון החדש לעומת הישן ממצה יותר את ההיבטים השונים בקורס וככל שהם שבעי רצון יותר מנוסחו המקוצר, כך הם סבורים כי לשאלון החדש לעומת הישן יש יותר סיכוי להגביר את השתתפותם בסקרי ההוראה בעתיד. עם זאת, יש לציין כי נמצא קשר מובהק בין שביעות רצון של המשיבים למיצוי של שאלון המשוב. קרי, הסטודנטים הלא מרוצים מהנוסח המחודש של שאלון המשוב סבורים כי איננו ממצה את כל ההיבטים הכלולים בשביעות רצונם מהוראת הקורס. נראה כי הללו זקוקים למשוב מעמיק יותר עם שאלות רלוונטיות יותר לתחום הלימוד הספציפי וכן הכולל מספר רב של שאלות הפתוחות המאפשרות להביע את דעתם הרחבה על ההוראה. באשר לאפשרות המענה האינטרנטי

באמצעות המכשירים הניידים בזמן השיעור האחרון נמצא כי אפשרות זו מגבירה את הסיכוי להשתתפות בסקרי ההוראה בעיני מחצית הנבדקים. עם זאת, רוב הנבדקים מדווחים כי אפשרות זו לא נוצלה עקב אי שיתוף פעולה מצד המרצים.

בהמשך, בבדיקת תפיסותיהם של הסטודנטים אודות הערכת ההוראה על ידי הלומדים ובדומה למחקרים הקודמים בתחום (גרברסטוק וגרגור-גרינליף, 2011) נמצא כי מרבית הסטודנטים במכללת סמינר הקיבוצים תופסים את הערכת ההוראה על ידם כחשובה וסבורים כי הינם מעריכים יעילים של איכות ההוראה ומשקפים נאמנים של ההתנהגות המרצה בכיתה. עם זאת, לדעתם של חלק גדול מן הסטודנטים חשיבותה של הערכת ההוראה תלויה בהפקת לקחים מתוצאות המשובים מצד ההנהלה וסגל ההוראה. כאשר ניכר כי לתחושתם של חלק מהסטודנטים המשובים עדיין לא זכו להתייחסות מספקת מצד הגורמים הרלוונטיים. כתוצאה מכך לדעתם של רוב הנבדקים רק יישום תוצאות המשובים בשטח או ההוכחות בדבר שיפור ההוראה בעקבות המשובים יכולים להגביר את השתתפותם בהערכת ההוראה בהמשך. יתרה מכך, נמצא כי גם נוסח שאלון המשוב המשביע את רצונם של הסטודנטים מדרבן את השתתפותם בסקרי ההוראה. מלבד זאת, נמצאו גם הגורמים הבולמים את השתתפות הפעילה של חלק מהסטודנטים בסקרי ההוראה וביניהם עולה החשש של הסטודנטים מפגיעה בחסיון הערכותיהם במיוחד לאור מועד העברת המשובים הנופל לרוב על תחילתה של תקופת המבחנים.

על סמך האמור לעיל ניתן לסכם כי לאור אחוזי היענות הגבוהים יותר למשוב המקוצר, לאור דפוס התשובות הזזה כמעט לחלוטין בשני המשובים ולאור שביעות רצון גבוהה מהמשוב המחודש בהשוואה לישן בקרב רוב הנבדקים, המשוב החדש בהחלט משקף את איכות ההוראה בדומה לזה הישן ולכן ניתן להמשיך להשתמש במשוב המקוצר להערכת ההוראה במכללה. עם זאת, יש לחשוב על הוספת שאלות פתוחות נוספות המאפשרות להביע את דעתם הרחבה של הסטודנטים על ההוראה. כמו כן ובדומה למחקרים אחרים בתחום (Ballantyne, 1999 בתוך גמליאל 2004), במחקר הנוכחי נמצא כי על מנת לדרבן את הסטודנטים להשתתף בסקרי ההוראה יש להבהיר לסטודנטים את חשיבותם ולהצביע על תרומתם המעשית. זאת ועוד יש להבהיר לסטודנטים את דבר האנונימיות של סקרי ההוראה.

הרקע למחקר

הערכת ההוראה על ידי הסטודנטים: יתרונות וחסרונות

מוסדות להשכלה גבוהה לאורך שנים רבות מקבלים מידע על ההוראה באמצעות הערכתה. להערכת ההוראה ישנן מספר מטרות מרכזיות והן שיפור ההוראה וסיוע בקבלת החלטות מנהליות כמו קידום המרצים או הענקת קביעות. אחת משיטות הערכה המקובלות והנפוצות במוסדות להשכלה גבוהה הינה הערכת ההוראה על ידי הסטודנטים (נאסר ופרסקו, 2003). בנוסף למטרות העיקריות כלי זה נותן משוב למרצה על האופן שבו הוא נתפס על ידי תלמידיו (מירון, 2010). המחקרים מלמדים כי בקרב המרצים קיימת מחלוקת כלפי תקפות ומהימנות של הערכת ההוראה על ידי הסטודנטים (גרבסטוק וגרגור-גריןליף, 2011, נאסר ופרסקו, 2003). כאשר, חלק נכבד של המרצים סבורים כי הסטודנטים אינם מסוגלים לתת ציון אובייקטיבי להוראתם. למרות הספקנות של המרצים, מחקרים רבים מראים כי הסטודנטים הינם מעריכים יעילים להתנהגות המרצה בכיתה (גרבסטוק וגרגור-גריןליף, 2011). כך לדוגמה, ממצאי המחקר של חטיבה ואחרים (2010) מלמדים כי סטודנטים מדרגים את המרצים בעיקר בהסתמך על ההיבטים של הוראתם כמו טיב ההוראה וגישת המרצה לסטודנט. כל זאת ללא קשר לרמתם הלימודית של הסטודנטים עצמם (Cohen, 1981 בתוך חטיבה, 2011), לקושי של הקורס או לציון שקיבלו בו (חטיבה, 2008). כמו כן ממצאי מחקריה של חטיבה (2011) מצביעים על עקביות בתוצאות המדידה של סקרי ההוראה, עובדה המעידה על מהימנות. גם הסטודנטים עצמם תופסים את הערכתם כיעילה, אך פחות מבינים כיצד תוצאות הערכה באים לידי ביטוי¹ (גרבסטוק וגרגור-גריןליף, 2011). באורח זה נאסר ופרסקו (2003) מצאו כי מרצים משנים את שיטת הוראתם בעקבות משובי סטודנטים במידה מעטה בלבד. באשר להערות המילוליות במשובי הסטודנטים, נמצא כי כמחצית מהסטודנטים המשיבים על השאלון ממלאים חלק זה והוא זוכה להתייחסות רבה יותר בקרב הסטודנטים עם שביעות רצון גבוהה מאוד או נמוכה מאוד ביחס לקורס אותו מעריכים (פרסקו, 2004).

הפנייה לסטודנט: הערכה מקוונת מול הערכה מסורתית

לאורך שנים הפנייה לסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה נעשתה דרך שאלון המשוב הידני שהיה ניתן למילוי בכיתה בשיעור האחרון. בעשרים שנה אחרונות הערכת ההוראה עברה להערכה מקוונת לרוב, הניתנת למילוי בזמן החופשי של הסטודנט. להערכה מקוונת ישנם מספר יתרונות, בין היתרונות הבולטים צוין חיסכון זמן השיעור בכיתה ואחוז משיבים רב יותר לשאלות הפתוחות (דוניצה-שמידט ואחרים, 2011). כמו כן, הערות

1 ישנם יחסית מעט מחקרים המתמקדים בתפיסות הסטודנטים את סקרי ההוראה ואת תרומתם (גרבסטוק וגרגור-גריןליף, 2011).

מילוליות עצמן נמצאו ארוכות ומפורטות יותר בהשוואה להערות מילוליות בהעברה ידנית (גרבסטוק וגרגור-גרינליף, 2011). עם זאת, ממחקרים עולה כי החיסרון העיקרי של המשובים המקוונים טמון באחוזי ההיענות הנמוכים יחסית למשובים הידניים (דוניצה-שמידט ואחרים, 2011; גרבסטוק וגרגור-גרינליף, 2011). כאשר אחת הסיבות להשתתפותם הנמוכה של הסטודנטים בסקרי ההוראה המקוונים לעומת הידניים טמונה בחשש הסטודנטים מפגיעה בחיסיון תוצאות הערכה (גמליאל 2004). לאורך שנים המוסדות להשכלה גבוהה מנסים למצוא פתרונות להיענות הנמוכה יחסית של הסטודנטים לסקרי ההוראה בכלל ולאלו המקוונים בפרט.

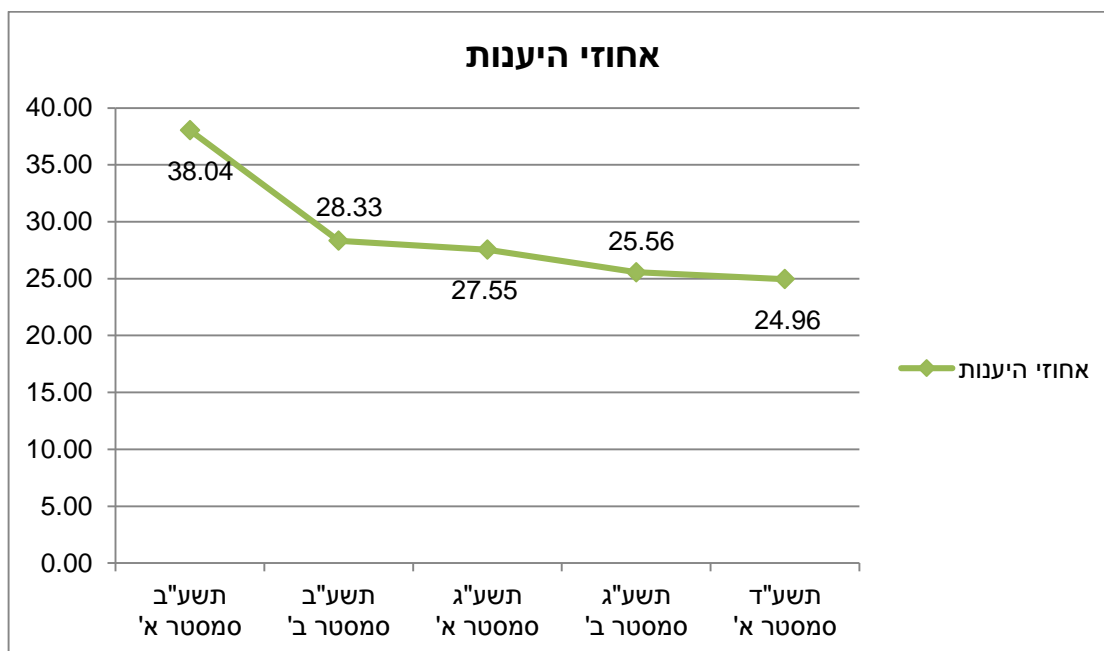
דרכים להגדלת אחוז המשיבים לסקרי הוראה מקוונים

כיום ישנם פתרונות רבים ומגוונים המנסים לדרבן את הסטודנטים להשתתף בסקרי ההוראה המקוונים החל ממתן הטובות שונות לסטודנטים וכלה בשיווק סקרי הוראה ברחבי הקמפוס ושליחת תזכורות אלקטרוניות. אך עדיין אין תמימות דעים בקרב המוסדות להשכלה גבוהה באשר לדרכים המקובלות לעידוד הסטודנטים למלא את המשובים (גרבסטוק וגרגור-גרינליף, 2011). עם זאת, יש הסכמה כי תמיכתם של המרצים בסקרי ההוראה חשובה לאור העובדה כי התייחסותם החיובית לסקרי ההוראה ושימושם בתוצאות הסקר מדרבנים את הסטודנטים לענות יותר (Ballantyne, 1999) בתוך גמליאל (2004).

המקרה של מכללת סמינר הקיבוצים

כאמור לעיל המוסדות להשכלה גבוהה עדיין לא הגיעו להסכמה רחבה באשר לשיטות להגדלת אחוזי היענות בסקרי ההוראה המקוונים. לכן כיום כל מוסד לימודים מאמץ את השיטות המתאימות לו ביותר. כך למשל, במכללת סמינר הקיבוצים עם המעבר למשובי ההוראה המקוונים לפני כשש שנים, פיתחה וועדת ההוראה 7 דגמי סקר מורחבים על פי תחומים, הסקרים המקוונים כללו כ-25 שאלות כל אחד. סקרי הוראה הועברו מדי סמסטר על כלל המרצים הלא קבועים במכללה ועל כשליש מהמרצים הקבועים, שנדגמו בדגימה אקראית. שיווק הערכת ההוראה נעשה בגיבוי של אגודת הסטודנטים וכלל שליחת מכתבים לסטודנטים בסוף סמסטר, פיזור פליירים הסברתיים, שליחת הודעות בניוזלטר. נוסף לכך, מנהל מורים והיחידה לקידום הוראה פנו לדיקנים, מרכזי תכניות כמו גם למרצים בבקשה לשתף פעולה ולעודד את הסטודנטים להשתתף בסקרי הוראה. למרות המאמצים ניתן לראות מגמת ירידה באחוז המשיבים לסקרי ההוראה המקוונים במכללת סמינר הקיבוצים. הנתונים המוצגים בתרשים מספר 1 מלמדים כי אחוז המשיבים בממוצע לסקרי ההוראה המקוונים ירד ב - 13.08% בתוך שנתיים והגיע ל- 24.96% בממוצע בסוף סמסטר א' בשנה"ל תשע"ד.

**תרשים 1 : אחוז המשיבים במוצע לסקרי ההוראה המקוונים במכללת סמינר הקיבוצים
בין השנים 2011-2013**

על מנת להתגבר על השתתפותם הנמוכה במיוחד של הסטודנטים בסקרי ההוראה המקוונים, היחידה לקידום ההוראה בראשותה של ד"ר חנה אבני שיין קיבלה החלטה להוביל שלושה שינויים בדרך העברת שאלוני המשוּב לסטודנטים והם:

- א. צמצום היקפם של המשובים – סקרי הוראה צומצמו מ-7 ל-5 סוגים על פי סוג בקורס (כללי, הדרכה, מעשי-חוויתי, מקוון, סמינריון)
- ב. קיצור שאלון המשוב² - השאלון החדש כלל את האלמנטים המשותפים לכל השאלונים הקודמים אשר מתמקדים בהיבטים השונים של ההוראה, וכן בוחנים אשר בוחנים היבטים מגוונים של הקורס וקריטריונים לערכתו. בדומה לשאלונים הקודמים, השאלון החדש משלב בין חלק מספרי ומילולי. החלק המספרי מורכב מ- 11 עד 13³ שאלות סגורות שיש לדרגן בסולם ליקרט שבין 1 (במידה מועטה מאוד) ל- 5 (במידה רבה מאוד). החלק המילולי מורכב משאלה פתוחה אחת המבקשת להצביע על תפיסתו של הסטודנט את הדברים המשמעותיים ביותר בקורס ותרומתם.
- ג. שינוי אופן הפנייה לסטודנטים - מתן אפשרות לסטודנטים למלא את שאלון המשוב באופן אינטרנטי בזמן השיעור האחרון בסמסטר באמצעות מכשירים ניידים.

2 מגמת קיצור של שאלוני המשוּב קיימת גם באוניברסיטאות. כך למשל, באוניברסיטת ת"א שאלון המשוּב מורכב מ-15 שאלות סגורות ושלוש שאלות פתוחות (חטיבה, 2011)

3 מספר שאלות הסגורות תלוי בסוג הקורס (כללי, הדרכה, מעדי-חוויתי, מקוון, סמינריון).

כל הללו יצאו לדרכם במכללה בסמסטר ב' בשנה"ל תשע"ד והועברו בקרב כל מצוי המכללה.

מטרות ושאלות המחקר

למחקר היו שלוש מטרות מרכזיות. **המטרה הראשונה** הינה להשוות בין המשוב ההוראה החדש לבין המשוב ההוראה הישן ולבחון האם ישנם הבדלים באחוז המשיבים, בציון הכללי שניתן להוראת המרצה וכן במספר התגובות המילוליות בשני סוגי משובים. **המטרה השנייה** היא לבחון את שביעות רצונם של הסטודנטים משאלון הערכה החדש ואופן העברתו. **המטרה השלישית** היא לבדוק את עמדותיהם של הסטודנטים בנוגע לסקרי הוראה באופן כללי ותרומתם וכן לבדוק את תפיסתם בנוגע למידת השתתפותם הכללית בסקרי ההוראה והדרכים להגדלתה.

שאלות המחקר עבור מטרת המחקר הראשונה:

1. האם יש הבדל בין אחוז המשיבים הכולל במשוב החדש לעומת אחוז המשיבים הכולל במשוב הישן?
2. האם יש הבדל בין ההערכה הכוללת של ההוראה אשר ניתנה באמצעות המשוב החדש לעומת זו שנתנה באמצעות המשוב הישן?
3. האם יש הבדל במספר ההערות המילוליות במשוב החדש לעומת המשוב הישן?

שאלות המחקר עבור המטרה השנייה:

4. מהי שביעות רצונם של הסטודנטים משאלון המשוב החדש?
5. האם האפשרות החדשה למילוי שאלון המשוב המקוון בזמן השיעור מדרבנת את הסטודנטים לענות יותר?

שאלות מחקר עבור המטרה השלישית:

6. כיצד תופסים הסטודנטים את סקרי ההוראה ותרומתם?
7. כיצד הסטודנטים תופסים את מידת השתתפותם הכללית בסקרי ההוראה?
8. כיצד לדעתם של הסטודנטים אפשר לעודד את השתתפותם בסקרי ההוראה בעתיד?

מערך המחקר

מדגם

המחקר נעזר בשני מערכי נתונים: קובץ מרצים המבוסס על הדו"חות המסכמים את התוצאות של הערכת ההוראה הקיימים במכללה וקובץ סטודנטים הלומדים במכללת

סמינר הקיבוצים המבוסס על סקר עמדות הבודק את תפיסותיהם של הסטודנטים בנוגע לסקרי הוראה ותרומתם בכלל ובנוגע לשאלון הערכה החדש, בפרט. להלן יובא מידע מפורט לגבי כל אחת מקבוצת הנבדקים.

מדגם המרצים כלל 193 מרצים אשר לימדו קורסים זהים במהלך שנה"ל תשע"ג סמסטר ב' (בו ניתן המשוב הישן) ושנה"ל תשע"ה סמסטר א' (בו ניתן המשוב החדש)⁴. לוח 1 מציג את התפלגות המרצים לפי פקולטות וסוג הקורס שהם לימדו בשנה"ל תשע"ג סמסטר ב' ובתשע"ה סמסטר א'.

לוח 1 : התפלגות המרצים על פי שייכות לפקולטות וסוג הקורס

סה"כ	פקולטה לחינוך		פקולטה למדעים		פקולטה למדעי הרוח והחברה		פקולטה לאומנויות		יחידה לקידום ההוראה	
	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N
קורס כללי	28	50.9	12	35.3	6	54.5	36	47.4	9	60.0
הדרכה/סטאז'	17	30.9	9	26.5	5	45.5	10	13.2	4	26.7
מעשי/חוויתי	4	7.3	8	23.5	-	-	30	39.5	-	-
מקוון	-	-	1	2.9	-	-	-	-	-	-
סמינריון	6	10.9	4	11.8	-	-	-	-	2	13.3
סה"כ	55	28.5	34	17.6	11	5.7	76	39.4	15	7.8
	193	100								

מהלוח ניתן ללמוד כי 28.5% (N=55) מן המרצים לימדו בפקולטה לחינוך, 17.6% (N=34) מן המרצים לימדו בפקולטה למדעים, עוד 5.7% (N=11) מרצים לימדו בפקולטה למדעי הרוח והחברה, 39.4% (N=76) מן המרצים לימדו בפקולטה לאומנויות ו- 8.8% (N=17) אחרונים זיהו עצמם כשייכים ליחידה לקידום ההוראה ללא ציון פקולטה. כ- 48% מן המרצים (N=93) לימדו קורסים כלליים, קצת פחות מרבע (N=45, 23.3%) לימדו קורסי הדרכה או סטאז', כ-20% (N=42) ממדגם המרצים לימדו קורסים מעשים או חווייתיים, עוד 6.2% (N=12) מרצים לימדו סמינריונים ומרצה אחד לימד קורס מקוון. המרצים אשר השתתפו במדגם לימדו קשת רחבה של הקורסים ממחלקות ומתכניות לימוד שונות המתפרסים על שנות לימוד שונות עם מספר הסטודנטים הנע בטווח שבין 7 ל- 140 עם ממוצע של 23.9 (SD= 14.33) סטודנטים בשנה"ל תשע"ג סמסטר ב', וטווח סטודנטים בשנה"ל תשע"ה סמסטר א' נע בין 5 ל- 158 סטודנטים עם ממוצע 22.95

4 חלק מן המרצים לימדו יותר מקורס אחד. במדגם ספירת המרצים נעשתה על פי מספר הקורסים שהם לימדו, לכן ישנם מרצים שמופיעים בקובץ מספר פעמים, אך בהקשר לקורסים שונים.

(SD=15.01). לא נמצא הבדל מובהק סטטיסטית במספר הסטודנטים בשנות הלימודים השונות ($t(190df)=0.62, p=0.53$).

מדגם הסטודנטים כלל 386 סטודנטים ממגוון מחלקות ותכניות לימוד אשר בחרו להשיב על השאלון הבודק את עמדותיהם אודות הערכת ההוראה בכלל ובכל הנוגע לסקרי ההוראה החדשים בפרט. רוב משתתפי המחקר (N=220, 57.0%) ציינו כי הם לומדים בפקולטה לחינוך, כ- 14% לומדים בפקולטה לאמנויות (N=52) ובפקולטה למדעים (N=51), כ-13% נוספים ציינו כי הם לומדים בפקולטה למדעי הרוח והחברה (N=50), ו-13 (3.4%) סטודנטים נוספים לא ציינו את הפקולטה אליה הם שייכים. רוב (N=313, 81.1%) המשיבים הינם נשים, כמחצית המשיבים לומדים לתואר ראשון, 30% לומדים בלימודי הסבה וכ-17% מן המשיבים לומדים בתואר שני. רוב הסטודנטים אשר השיבו על השאלון לא ציינו את שנת לימודיהם במכללה. עם זאת, כ-40% מן המשיבים ציינו כי לומדים בשנה ב' ללימודיהם, 20% ציינו כי לומדים בשנה ג' ו-12% ציינו כי לומדים בשנה ד' ומעלה.

כלי והליך המחקר

ראשית, נערכה ההשוואה בין תוצאות המשובים החדשים לבין תוצאות המשובים הישנים עבור כל אחד מהממצאים שנדגמו והתמקדה בציון ההערכה הכולל, מספר התגובות המילוליות לשאלה הפתוחה וכן באחוז המשיבים הכולל. תוצאות המשובים הישנים נלקחו מן הדו"חות המסכמים את התוצאות של הערכת ההוראה בתשע"ג סמסטר ב' ותוצאות המשובים החדשים נלקחו מהדו"חות המסכמים את התוצאות של הערכת ההוראה בתשע"ה סמסטר א'. התוצאות נלקחו רק עבור המרצים אשר לימדו קורסים זהים בשנה"ל תשע"ג סמסטר ב' ובשנה"ל תשע"ה סמסטר א'.

שנית, לשם בחינת תפיסותיהם ועמדותיהם של הסטודנטים באשר להערכת ההוראה ותרומתה בכלל ואודות המשוב החדש ואופן העברתו בפרט, נעשה שימוש בשאלון לדיווח עצמי⁵. השאלון הועבר במתכונת מקוונת באמצעות מערכת הסקרים של google docs לכלל הסטודנטים משנה ב' ומעלה באמצעות הדואר האלקטרוני במהלך חודש מרץ 2015. השאלון נשלח שלוש פעמים בהפרש של כשבוע.

ניתוח נתונים

ההשוואה בין שני סוגי המשוב נערכה על פי פקולטה וסוג הקורס⁶ וכללה את הניתוחים הסטטיסטיים הבאים: א. נעשתה בדיקת ההבדלים בין המשוב הישן לחדש בציון

5 ראה נספח 2

6 כפי שצוין לעיל, נדגם מרצה אחד בלבד המלמד קורס מקוון, לכן אינו השתתף בניתוח נתונים על פי סוג הקורס

הערכה הכולל של ההוראה ובאחוז המשיבים בממוצע באמצעות מבחן t למדגמים תלויים; ב. נעשתה ספירת מספר התגובות המילוליות לשאלה הפתוחה "מה היו הדברים שהיו המשמעותיים ביותר עבורך בקורס ותרמו להתפתחותך המקצועית ו/או האישית?" המופיעה בשני סוגי המשובים. הספירה התמקדה באחוז הסטודנטים שבחרו לענות על שאלה הפתוחה תוך כדי השוואה בין שני המשובים באמצעות מבחן t למדגמים תלויים⁷. ניתוח עמדות הסטודנטים התמקד: בניתוח כמותי של הפריטים הסגורים בשאלון לדיווח עצמי; ובניתוח איכותני לשאלות הפתוחות בשאלון לדיווח עצמי. ניתוח הנתונים הכמותיים בוצע באמצעות טכניקות סטטיסטיות, הכוללות: סטטיסטיקה תיאורית, מתאמים ומודלים של רגרסיה ליניארית. ניתוח השאלות הפתוחות בשאלון נערך מתוך גישה אינדוקטיבית. בשלב ראשון נערכה חלוקה של התשובות בראיונות לנושאים. תשובות בנושאים דומים התקבצו לקטגוריות שייצגו את ההיבטים המרכזיים שעלו בראיונות (Maykut & Morenouse, 1994).

7 המשוב השן הבודק את קורסי הדרכה/סטאז' אינו כלל את השאלה הפתוחה הנוכחית, לכן המרצים אשר לימדו קורסים מסוג זה אינם השתתפו בהשוואה בין המשוב הישן לבין החדש במספר התגובות המילוליות.

ממצאים

בהתאם למטרות המחקר פרק הממצאים יכלול שלושה חלקים עיקריים: 1. ההבדלים בין המשוב ההוראה החדש לבין הישן; 2. עמדות הסטודנטים אודות סקרי ההוראה החדשים ואופן העברתן; 3. עמדותיהם של הסטודנטים אודות הערכת ההוראה על ידי הלומדים.

1. ההבדלים בין המשוב ההוראה החדש לבין הישן

פרק זה יתמקד במספר היבטים, בהתאם לשאלות המחקר: א. אחוז המשיבים הכולל במשוב ההוראה החדש לעומת הישן; ב. ההערכה הכוללת של ההוראה במשוב החדש לעומת הישן; ג. תגובות מילוליות לשאלה הפתוחה במשוב החדש לעומת הישן.

אחוז המשיבים במשוב ההוראה החדש לעומת הישן

שאלת המחקר הראשונה עסקה בבחינת ההבדלים בין אחוז המשיבים הכולל במשוב החדש לעומת אחוז המשיבים הכולל במשוב הישן. כפי שצוין לעיל ההשוואה בין שני המשובים נעשתה על פי פקולטה וסוג הקורס. הממצאים מוצגים בלוח 2.

לוח 2: אחוז המשיבים בממוצע, סטיות תקן וערכי t תוך הבחנה בין משוב ישן לחדש לפי פקולטה וסוג הקורס

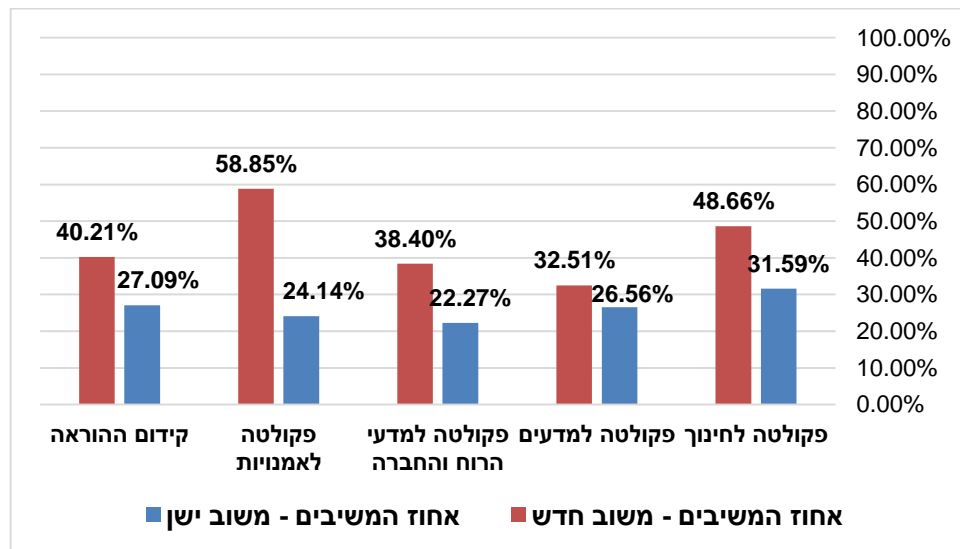
ערך t	משוב חדש		משוב ישן		מספר הנבדקים	
	ממוצע	סטיות תקן	ממוצע	סטיות תקן		
						הפקולטה ל:
-6.42**	19.18%	48.66%	14.85%	31.59%	55	חינוך
-2.09*	21.46%	32.51%	21.19%	26.56%	34	מדעים
-3.67*	18.36%	38.40%	11.01%	22.27%	11	מדעי הרוח והחברה
-10.87**	26.77%	58.85%	14.90%	24.14%	74	אמנויות
-2.61*	21.76%	40.21%	16.38%	27.09%	15	קידום ההוראה
						סוג הקורס:
-9.16**	21.62%	48.60%	17.00%	28.18%	91	כללי
-4.76**	22.43%	41.52%	13.23%	25.83%	45	הדרכה/ סטאז'
-7.02**	29.85%	59.77%	16.92%	24.80%	40	מעשי/ חוויתי
-1.60	26.73%	35.49%	19.91%	26.31%	12	סמינריון
11.95**	24.86	48.47%	16.30	26.87%	189	סה"כ

*p<.05 **p<.001

כפי שניתן ללמוד מהלוח, בהשוואה למשוב הישן אחוז המשיבים לסקרי ההוראה החדשים עלה ב- 21.6% בממוצע והגיע ל- 48.47% בממוצע. כמו כן אחוז ההיענות במשוב החדש גבוה באופן מובהק סטטיסטית מהמשוב הישן ($t=11.95, p<.001$). באופן

דומה, נתוני הלוח מורים עלייה באחוז היענות במשוב החדש לעומת הישן בכל הפקולטות, ביחידה לקידום ההוראה וכן בכל סוגי הקורס. ההבדלים הללו בין שני המשובים מובהקים גם הם מבחינה סטטיסטית, למעט סמינריון⁸. ההבדלים באחוז היענות בשני המשובים מתוארים אף בתרשימים הבאים. התרשים 2 מציג את אחוז המשיבים בממוצע במשוב החדש לעומת אחוז המשיבים בממוצע במשוב הישן על פי פקולטות. ותרשים 3 מציג את אחוז המשיבים בממוצע במשוב החדש לעומת אחוז המשיבים בממוצע במשוב הישן על פי סוג הקורס.

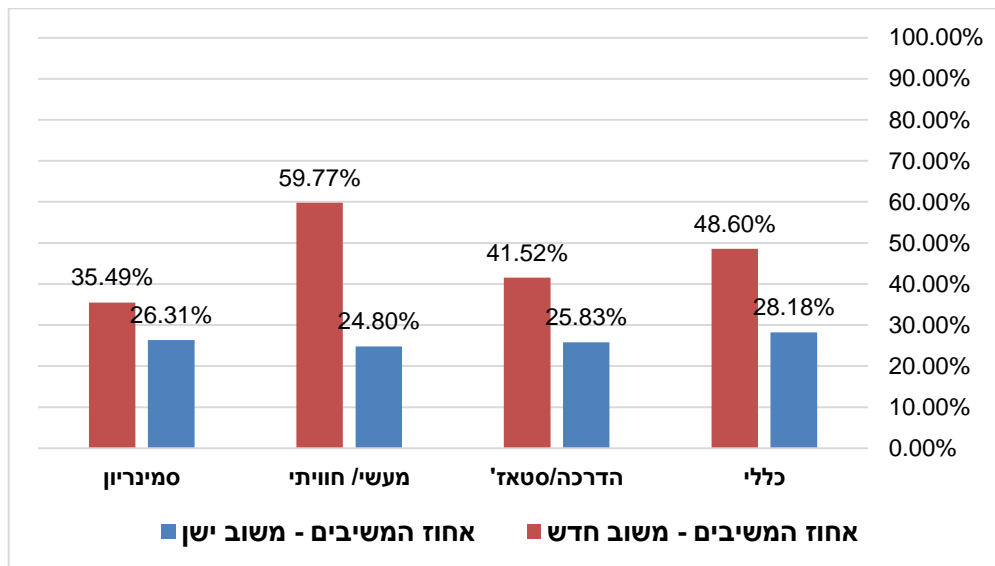
תרשים 2: אחוז המשיבים הכולל במשוב החדש לעומת הישן על פי פקולטה

התרשים ממחיש את העלייה החדה באחוז המשיבים בכל הפקולטות במשובים החדשים לעומת הישנים. כך, לדוגמה, ניתן לראות כי אחוז המשיבים בפקולטה לחינוך עלה ב-17.07% והגיעה ל-48.66% בממוצע. באופן דומה, בפקולטה למדעי הרוח ניכר שיפור של כ-16%, אחוז היענות בפקולטה הגיע ל-38.40% בממוצע. ביחידה לקידום ההוראה אחוז היענות עלה ב-13% והגיע ל-40.21% בממוצע ובפקולטה למדעים אחוז היענות עלה ב-6% והגיע ל-32.51%. יחד עם זאת, השיפור המשמעותי ביותר באחוזי היענות (העלייה ב-34.71% בממוצע) ניכר בפקולטה לאמנויות, כ-60% מן הסטודנטים בממוצע השיבו לסקרי ההוראה החדשים.

8 לא נמצא הבדל מובהק סטטיסטית באחוז המשיבים לסקרי ההוראה הישנים לעומת החדשים בקורס מסוג סמינריון. עם זאת, עדיין ניכרת עלייה באחוז המשיבים במשוב החדש לעומת הישן.

תרשים 3: אחוז המשיבים הכולל במשוב החדש לעומת הישן על פי סוג הקורס

התרשים מלמד כי השיפור המשמעותי ביותר באחוזי היענות (העלייה של כ-35% בממוצע) התרחש בסקרי ההוראה אשר התמקדו בקורסים מעשיים או חוויתיים, כ-60% מן הסטודנטים בממוצע השיבו לסקרי ההוראה החדשים מסוג זה. באופן דומה, שיפור ניכר (העלייה ב- 20% בממוצע) התרחש אף בקורסים כלליים, אחוז היענות בקורסים הללו הגיעה ל- 48.60% בממוצע.

ההערכה הכוללת של ההוראה במשוב החדש לעומת הישן

שאלת המחקר השנייה עסקה בבדיקת ההבדלים בין ההערכה הכוללת של ההוראה אשר ניתנה באמצעות המשוב החדש לעומת זו שנתנה באמצעות המשוב הישן. בלוח 3 מוצגים ההבדלים בין המשוב הישן לחדש בהערכה כוללת של ההוראה על פי פקולטה וסוג הקורס.

לוח 3: הערכה הכוללת של ההוראה: ממוצעים, סטיות תקן וערכי t תוך הבחנה בין משוּב ישן לחדש לפי פקולטה וסוג הקורס

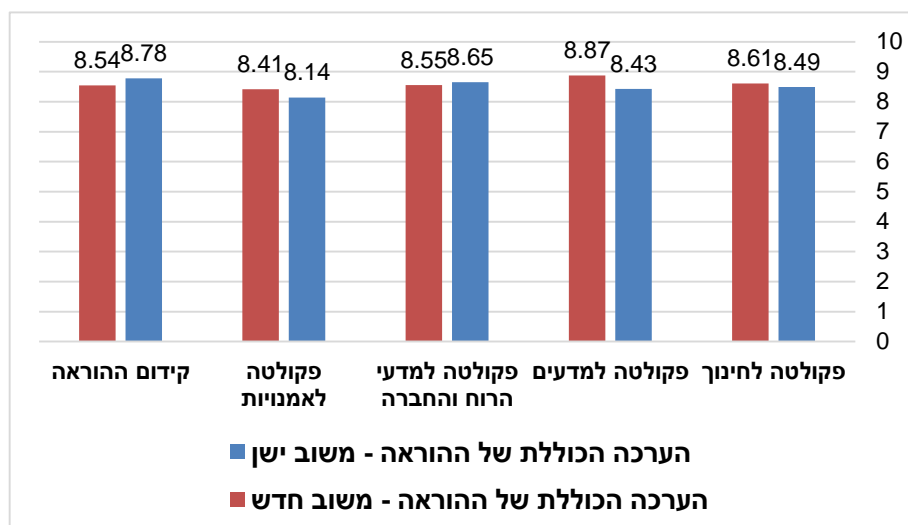
ערך t	משוּב חדש		משוּב ישן		מספר הנבדקים	
	ממוצע	סטיית תקן	ממוצע	סטיית תקן		
הפקולטה ל:						
-0.90	0.91	8.61	1.11	8.49	55	חינוך
-1.90	0.82	8.87	1.28	8.43	34	מדעים
0.32	0.75	8.55	0.93	8.65	11	מדעי הרוח והחברה
-1.46	0.98	8.41	1.61	8.14	76	אמנויות
0.58	1.56	8.54	1.01	8.78	17	קידום ההוראה
סוג הקורס:						
-2.64*	0.95	8.61	1.45	8.24	93	כללי
-0.50	0.95	8.49	1.42	8.37	45	הדרכה/ סטאז'
-0.09	0.86	8.61	1.06	8.59	42	מעשי/ חוויתי
0.29	1.78	8.46	1.20	8.62	12	סמינריון
-1.92	0.99	8.57	1.35	8.37	193	סה"כ

*p<.05 **p<.001

נתוני הלוח מלמדים כי באופן כללי לא נמצא הבדל מובהק מבחינה סטטיסטית בציון הערכה הכולל של ההוראה בין משוּב החדש לעומת הישן (ממוצעים: 8.37 במשוּב הישן, 8.57 במשוּב החדש; $t=-1.92$, $p>.05$). כמו כן מבדיקת ההבדלים בין שני סוגי המשוּבים בהערכה הכוללת של ההוראה על פי פקולטה וסוג הקורס מצטיירת תמונה דומה, קרי העדר הבדלים מובהקים בין שני המשוּבים בציון הערכה הכולל של ההוראה, למעט קורסים כלליים⁹. העדר ההבדלים בציון הערכה הכולל בין שני המשוּבים על פי פקולטות וסוג הקורס מתוארים בתרשימים הבאים.

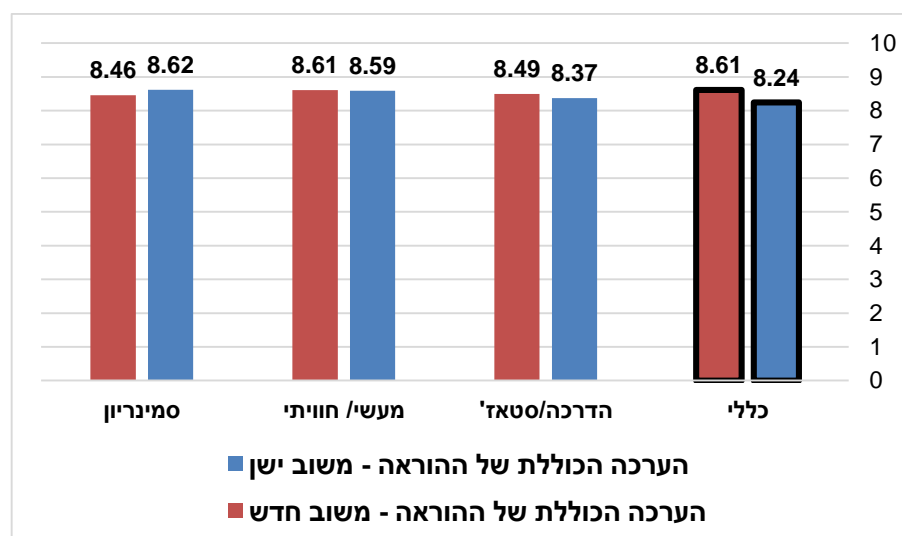
⁹ נמצא הבדל מובהק מבחינה סטטיסטית בציון הערכה הכולל של ההוראה בין משוּב הישן לעומת החדש, לטובת האחרון ($t=-2.64$, $p<.05$).

תרשים 4: הערכה הכוללת של ההוראה במשוב החדש לעומת הישן על פי פקולטה

התרשים ממחיש כי מתקבלים ציונים דומים בהערכה הכוללת של ההוראה בכל פקולטות וביחידה לקידום ההוראה.

תרשים 5: הערכה הכוללת של ההוראה במשוב החדש לעומת הישן על פי סוג הקורס

התרשים מצביע על הדמיון בציוני הערכה של ההוראה בסקרי ההוראה החדשים לעומת הישנים בסוגי קורסים שונים. עם זאת, ניכר הבדל בין שני המשובים בציון הערכה הכולל של ההוראה בקורסים כלליים, כאשר הערכה הכוללת של ההוראה במשובים חדשים גבוהה במקצת מהמשובים הישנים (ממוצעים: 8.24 במשוב הישן לעומת 8.61 במשוב החדש).

תגובות מילוליות לשאלה הפתוחה במשוב החדש לעומת הישן

כאמור, משובי ההוראה הישנים והחדשים כללו גם שאלה פתוחה זהה אשר בדקה את תרומתו של הקורס להתפתחות האישית והמקצועית של משתתפיו. תת פרק זה יתמקד בבדיקת אחוז המשיבים לשאלה הפתוחה תוך כדי השוואה בין שני המשובים. כפי שכבר צוין המרצים אשר לימדו קורסים מסוג הדרכה או סטאז' אינם השתתפו בביתוח מאחר והמשוב הישן אינו כלל את השאלה הפתוחה הרלוונטית. הממצאים מוצגים בלוח 4.

לוח 4: אחוז המשיבים לשאלה הפתוחה בממוצע, סטיות תקן וערכי t תוך הבחנה בין משוב ישן לחדש לפי פקולטה וסוג הקורס

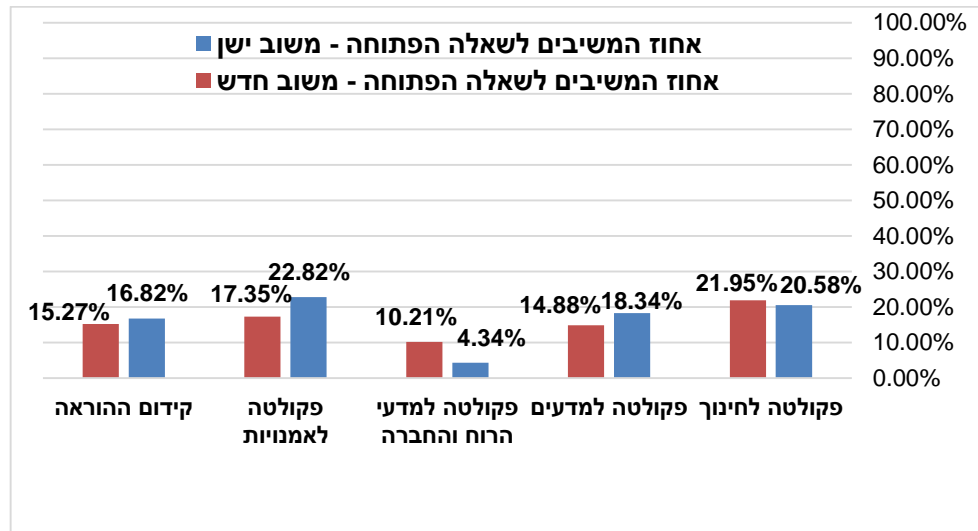
ערך t	המשוב החדש		המשוב הישן		מספר הנבדקים	
	סטיות תקן	ממוצע	סטיות תקן	ממוצע		
הפקולטה ל:						
-0.45	11.12%	21.95%	18.53%	20.58%	37	חינוך
.96	15.84%	14.88%	14.90%	18.34%	25	מדעים
-2.07	9.17%	10.21%	4.09%	4.34%	5	מדעי הרוח והחברה
1.20	14.92%	17.35%	32.67%	22.82%	64	אמנויות
.37	14.66%	15.27%	13.20%	16.82%	11	קידום ההוראה
סוג הקורס:						
-1.37	13.01%	16.58%	11.91%	14.46%	89	כללי
2.02+	16.15%	20.60%	39.70%	34.95%	40	מעשי/ חוויתי
-1.31	15.52%	16.80%	10.64%	12.41%	12	סמינריון
1.13	14.14%	17.70%	25.07%	20.33%	142	סה"כ

+p=.05 *p<.05 **p<.001

מהלוח ניתן ללמוד כי באופן כללי כ- 20% מן הסטודנטים בממוצע בחרו לענות על השאלה הפתוחה במשוב הישן וכ- 18% מן הסטודנטים בממוצע השיבו לשאלה הפתוחה במשוב החדש. הבדל זה בין שני המשובים אינו מובהק מבחינה סטטיסטית (t=1.13, p>.05). תמונה דומה מצטיירת בעת בדיקת ההבדלים בין המשובים בפקולטות וקורסים שונים, קרי לא נמצאו הבדלים מובהקים באחוז הסטודנטים שבחרו להשיב לשאלה הפתוחה בין שני המשובים הן בפקולטות השונות והן בסוגי הקורס. עם זאת, הלוח מלמד כי בקורסים מסוג מעשי/חוויתי אחוז הסטודנטים אשר הגיב לשאלה הפתוחה במשוב הישן היה גבוה יותר בהשוואה לאחוז הסטודנטים אשר הגיב לשאלה הפתוחה במשוב החדש. ההבדל זה קרוב למובהקות סטטיסטית (t=2.02, p=.05). הממצאים מתוארים בתרשימים הבאים. התרשים 6 מציג את אחוז הסטודנטים אשר בחרו להשיב על השאלה הפתוחה על פי פקולטה. והתרשים 7 מציג את אחוז הסטודנטים שבחרו להשיב על השאלה הפתוחה על פי סוג הקורס.

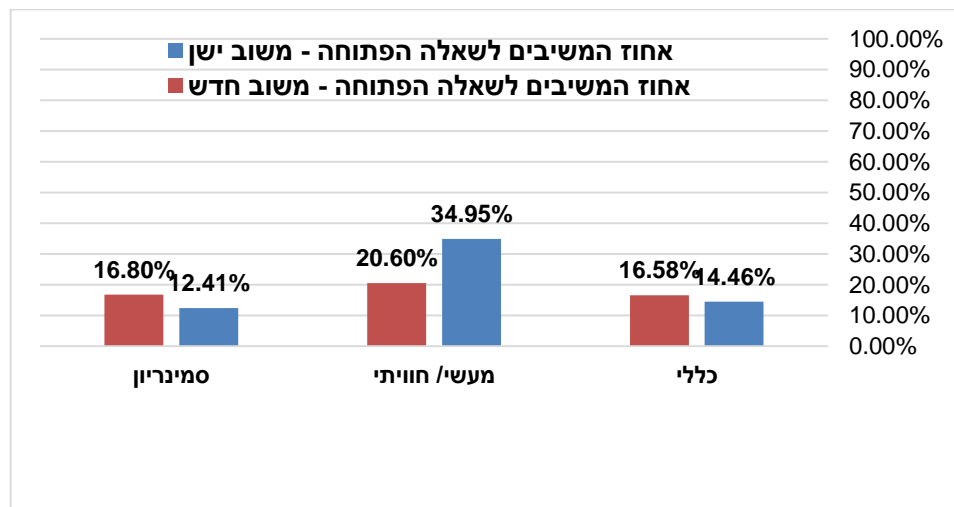
תרשים 6: אחוז הסטודנטים אשר השיבו לשאלה הפתוחה במשוב החדש לעומת הישן

על פי פקולטה

תרשים 7: אחוז הסטודנטים אשר השיבו לשאלה הפתוחה במשוב החדש לעומת הישן

על פי סוג הקורס

התרשימים ממחישים את הממצאים ומלמדים כי התקבלו שיעורי המגיבים דומים לשאלה הפתוחה בשני המשובים.

ניתן לסכם כי התמונה המצטיירת מהממצאים מעודדת את השימוש בשאלוני המשוב המקוצרים. ראשית, בהשוואה למשוב הישן אחוז המשיבים לסקרי ההוראה החדשים עלה ב- 21.6% במוצע והגיע ל- 48.47% במוצע. הבדל זה מובהק מבחינה סטטיסטית. באופן דומה, נצפית העלייה החדה באחוז המשיבים במשוב החדש לעומת הישן בכל הפקולטות, ביחידה לקידום ההוראה וכן בסוגי

הקורס השונים. השיפור המשמעותי ביותר באחוזי היענות ניכר בפקולטה לאמנויות ובקורסים מעשיים/חוויתיים, נמצא כי כ- 60% מן הסטודנטים במוצע השיבו לסקרי ההוראה החדשים. שנית, לא נמצא הבדל מובהק מבחינה סטטיסטית בציון הערכה הכולל של ההוראה בין משוב החדש לעומת הישן. מבדיקת ההבדלים בין שני סוגי המשובים בהערכה הכוללת של ההוראה על פי פקולטה וסוג הקורס מצטיירת תמונה דומה. ולבסוף, לא נמצאו הבדלים מובהקים בין שני המשובים באחוז הסטודנטים שבחרו להשיב לשאלה הפתוחה. הממצא נכון גם בעת ההבחנה בין הפקולטות וסוגי הקורס.

2. עמדות הסטודנטים אודות סקרי ההוראה החדשים ואופן העברתן

כזכור, על מנת להתגבר על השתתפותם הנמוכה במיוחד של הסטודנטים בסקרי ההוראה המקוונים, היחידה לקידום ההוראה במכללת סמינר הקיבוצים קיבלה החלטה להוביל מספר שינויים בדרך העברת שאלוני המשוב לסטודנטים, הללו כללו צמצום היקפם של המשובים, קיצור שאלון המשוב הקיים וכן לסטודנטים ניתנה אפשרות לענות על שאלון המשוב באמצעות מכשירים ניידים בשיעור האחרון. פרק זה נועד לבדוק את עמדותיהם של הסטודנטים בנוגע לשינויים שנעשו.

שביעות רצון משאלון המשוב החדש לעומת הישן

כפי שאמור לעיל, בסמסטר ב' שנה"ל תשע"ד יצאו לדרך שאלוני הערכה בנוסח מקוצר. תת פרק זה מבקש לבדוק את שביעות רצונם של הסטודנטים מהמשוב החדש על היבטיו השונים על סולם הדירוג הכולל 5 רמות, החל מ"כלל לא" (1), וכלה ב" במידה רבה מאוד" (5). הממצאים מוצגים בלוח 5.

לוח 5: שביעות רצון מהמשוב החדש: מספר משיבים, שכיחויות, ממוצעים וסטיות תקן

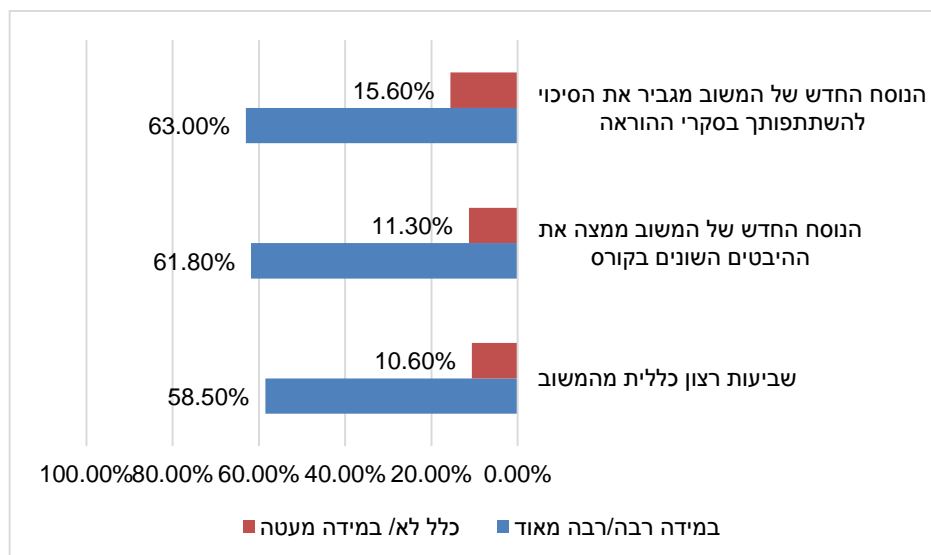
המשוב במבנה הנוכחי בהשוואה לקודם:	N	1	2	3	4	5	מוצע וסטיית תקן
ממזה את ההיבטים השונים בקורס	309	2.6%	8.7%	26.9%	41.1%	20.7%	3.69 (0.98)
מגביר את הסיכוי להשתתפותך בסקרי ההוראה	289	5.9%	9.7%	21.5%	33.6%	29.4%	3.71 (1.16)
שביעות רצון כללית מהמשוב החדש	340	3.8%	6.8%	30.9%	38.8%	19.7%	3.64 (1.00)

מהלוח ניתן ללמוד כי באופן כללי הנבדקים שבעי רצון מהמשוב החדש במידה בינונית עד רבה (ממוצע 3.64) וסבורים כי המשוב ממזה את ההיבטים השונים בקורס ומגביר

את סיכוי להשתתפותם בסקרי ההוראה במידה בינונית עד רבה (ממוצעים 3.69, 3.71 בהתאמה).

תרשים 8 מציג את אחוז הנבדקים בעלי שביעות רצון רבה והנמוכה מהמשוב החדש¹⁰.

תרשים 8: שביעות רצון מהמשוב החדש

מהתרשים ניתן ללמוד כי כ- 60% מן הנבדקים שבעי רצון מהמשוב החדש, הם סבורים כי נוסחו החדש של המשוב ממצה את ההיבטים השונים בקורס ומגביר את סיכוייהם להשתתף בסקרי ההוראה. כ- 10% מן הנבדקים בלבד אינם מרוצים משאלון המשוב החדש, לתחושתם של כ- 11% הנוסח החדש של המשוב אינו ממצה או ממצה במידה מעטה את ההיבטים השונים בקורס וכ- 15% מן הנבדקים סבורים כי הנוסח המקוצר אינו מגביר או מגביר במידה מעטה את סיכוייהם להשתתף בסקרי ההוראה בהמשך. בנוסף נמצא קשר חיובי מובהק בין מידת המיצוי של שאלון המשוב ושביעות רצונם של הסטודנטים ממנו ($r=.63, p<.001$). כלומר ככל שלדעתם של הנבדקים השאלון החדש לעומת הישן ממצה יותר את ההיבטים השונים בקורס, כך הם יותר שבעי רצון מהשאלון החדש לעומת הישן באופן כללי.

ניתוח תגובות מילוליות של הנבדקים מאשש את הממצאים הכמותיים ומבהיר את התמונה ומצביעה על נקודות התורפה בשאלון החדש. נראה כי רוב הסטודנטים אשר לא מרוצים מהנוסח החדש של שאלון המשוב סבורים כי איננו ממצה את כל ההיבטים הכלולים בשביעות רצונם מהוראת הקורס. חלק מהם הבהירו מה צריך להוסיף או לשפר. להלן מגוון התגובות:

10 לשם הצגת הממצאים נעשה איחוד בין קטגוריה 4 ו-5 (מידה רבה עד רבה מאוד) וקטגוריות 1 ו-2 (כלל לא ובמידה מעטה)

- הישן היה מעמיק יותר
- הבעייתיות בשאלון היא שאולי יש דברים חיוביים ושלייליים שלא נכללים בשאלון והתוצאות המתקבלות שטחיות מדי. המרצים שונים זה מי זה באישיותם וכך גם הסטודנטים השאלון אינו לוקח בחשבון שונות זאת
- לדעתי הוא לא מספיק מעמיק ויש בו מקום להכניס נקודות לשיפור ושימור נוספות
- אני חושבת שעדיין יש מקום לשיפור השאלון אשר ישקף טוב יותר את דעות ומחשבות הסטודנטים.
- אני חושבת שעדיף ששאלוני הערכת הוראה יהיו מפורטים יותר ולא "קצרים וכלליים" כדי שיהיו משמעותיים. במקום אולי לרצות שכולם ישתתפו, ישתתפו מי שבאמת יכולים להתנסח ואפשר לקחת מדבריהם
- השאלונים שמילאתי בסמסטר א היו ממוקדים ולא מלאים
- ...אני זוכרת בערך שהשאלון הקודם היה הרבה יותר מעמיק
- השאלונים שמים דגש על כל מיני דרכי הוראה ופחות על האיכות שלה, שהיא יותר חשובה
- השאלונים לא מקיפים את כל ההיבטים הרלוונטיים ... לדעתי צריך להוסיף עוד שאלות כמו: האם אתה מרגיש שאתה לומד עם המרצה הזה? האם לדעתך יש מקום לשיפור? האם יש דברים שהמרצה יכול לעשות אחרת כדי שהלמידה שלך תהיה יותר אפקטיבית? וכו'.
- היה חסר לי החלק של דברים שיש לשפר - וחלילה לא בשביל לקטר, אלא בשביל שהמרצה יוכל לדעת איפה באמת סטודנטים רואים שיש מקום לעשות אחרת
- "היו חסרות לי " שאלות שבאמת בודקות את הנחיצות והרלוונטיות של החומר
- המלצה לשאלות: האם המרצה מעביר את החומר בצורה ברורה? האם לדעתך יש צורך בעזור הוראה? האם הדרישות בקורס היו הוגנות? האם לקורס זה יש חשיבות לעתידך במקצוע?
- לבחון את הפרמטרים הבאים: ידע מקצועי, יחסי אנוש, רלוונטיות תוכן הקורס עבור המשרה המיועדת, אופן העברת התכנים בקורס
- לדעתי אפשר להוסיף אופציה של משהו לשימור ומשהו לשיפור ובכך תשובות הסטודנטים יהיו יותר ממוקדות
- נושאים שצריכים להיות מורחבים: גיוון בדרכי ההוראה, גיוון בדרכי הערכה, רמה האקדמית של הקורס, תרומה של הקורס לעתידי כמורה

נוסף לכך, היו משיבים שהדגישו צורך בהוספת שאלות פתוחות הנוגעות להיבטים שונים של ההוראה:

- הכי חשוב בשאלון ההערכה שהיה בישן ואין בחדש זה מה הייתי משפר בשיעור או הערות באופציה לכתובה פתוחה. זה חשוב יותר מכל השאלות האמריקאיות חסרות התועלת. בכלל לדעתי עדיף שהכל יהיה בשאלות פתוחות כי קצת קשה לכמת בצורה כל כל סכמטית דבר כמו הוראה.
- צריך להוסיף לשאלון חלק פתוח על דברים שלא היינו מרוצים מהם ולא רק מה הרווחנו מהמרצה
- לדעתי ישנה משמעות יותר לחלק של ההערות - שם יש מקום לנימה אישית והוספת הערות רלוונטיות בשבילי, חבל שחלק זה מוגבל בכמותו

מספר נבדקים הדגישו כי שאלות המשוב אינן רלוונטיות לקורסים מעשים, להלן התגובות:

- אבל גם בו וגם בשאלון הקודם לא היה מקום לכתוב הערות על המורה. לנו לפחות, באומנויות הבמה, השאלונים לא רלוונטיים במיוחד כיוון שהשיעורים שלנו לא רגילים ... ההערכה עליהם היא בפרמטרים שונים

- יש להתאים לכל שיעור שאלון לפי הלך הרוח של השיעור או המרצה. לא יכול להיות שעל שיעור מעשי ישאלו את אותן שאלות כמו על שיעור עיוני
- שאלוני ההערכה לא מתאימים ללימודי התאטרון. השיעורים יותר חווייתיים ולא מלווים (לרוב) בהרבה מהקריטריונים שמוצגים בשאלונים. יש להתאים את השאלונים אחרת הם לא מועילים

ואחרים העירו באופן כללי:

- אם בשאלון הארוך היו שאלות לא רלוונטיות ולא ממוקדות בשאלון הקצר השאירו את השאלות הפחות ענייניות.
- יש שיפור בין השאלונים הקודמים ובין אלה הנוכחיים, בעיקר בזה שהם קצרים יותר, אבל השאלות עדיין מרגישות ברובן תלושות מהמציאות
- הערכה רצינית יכולה בעיני להיות רק על ידי סידרה של ראיונות ושאלונים פנים מול פנים. אי אפשר להסביר הרבה בעיות על ידי דירוג
- מי שרוצה למלא סקרים אלא ימלא אתם גם לפני וגם אחרי השינוי ולכן לדעתי השינוי לא השפיע עלי

לבסוף חלק מהנבדקים ביקשו להוסיף שאלונים הבודקים את ההיבטים הנוספים של הלמידה במכללה כמו התנאים הפיזיים במכללה, הערכת המסלול בסוף התואר ועוד. להלן מגוון התגובות:

- לדעתי חשוב להוסיף משוברים על התנאים במכללה: פינות עישון (לא ממש מקפידים) שירותים, קפיטריה, ספרייה וכו'
- צריך להוסיף שאלון בסוף התואר בו אפשר להעריך את המסלול כולו
- צריך שהערכת ההוראה יהיו על כל המרצים ולא רק למרצים חדשים ומרצים "שעולים" בהגרלה
- היה נחמד אם היה סקר המתייחס לתנאים במכללה הקשורים למבנים, שירותים, תנאי הלימוד, שירותי המכללה וכו'. טיב ההוראה חשוב מאין כמותו, אך יש לתת מקום לשאר הדברים
- יש להוסיף משוברים על פעילויות וספורים, הרצאת של מרצי חוץ ובכלל כל פעילות אקדמית, כגון "צהרי תרבות".

למרות ההערות הענייניות יש לציין כי הללו אינן מייצגות את רוב המשיבים אשר, כאמור, חשבו כי המשלב החדש בהחלט ממצה.

בהמשך, באמצעות גרסיה ליניארית מרובה, נמצא כי ככל שהסטודנטים סבורים כי השאלון החדש לעומת הישן ממצה יותר את ההיבטים השונים בקורס וככל שהם שבעי רצון יותר מנוסחו המקוצר כך הם סבורים כי לשאלון החדש לעומת הישן יש יותר סיכוי להגביר את השתתפותם בסקרי ההוראה ($F(2,273) = 200.95, p < .001; R^2 = .60$). הממצאים מוצגים בלוח 6.

לוח 6: מקדמי רגרסיה ליניארית מרובה לניבוי מידת היכולת של המשוב החדש לעומת הישן להגביר את הסיכוי להשתתפות הסטודנטים בסקרי ההוראה

מידת היכולת של המשוב החדש לעומת הישן להגביר את הסיכוי להשתתפות הסטודנטים בסקרי ההוראה	
.59**	המיצוי של השאלון החדש לעומת הישן
.43**	שביעות רצון מהמשוב החדש לעומת הישן
-.13	קבוע
.60	R ²
200.95**	F

**p<.001

מהלוח עולה כי הרגרסיה מובהקת ומתאפיינת באחוזי הסבר גבוהים מאוד.

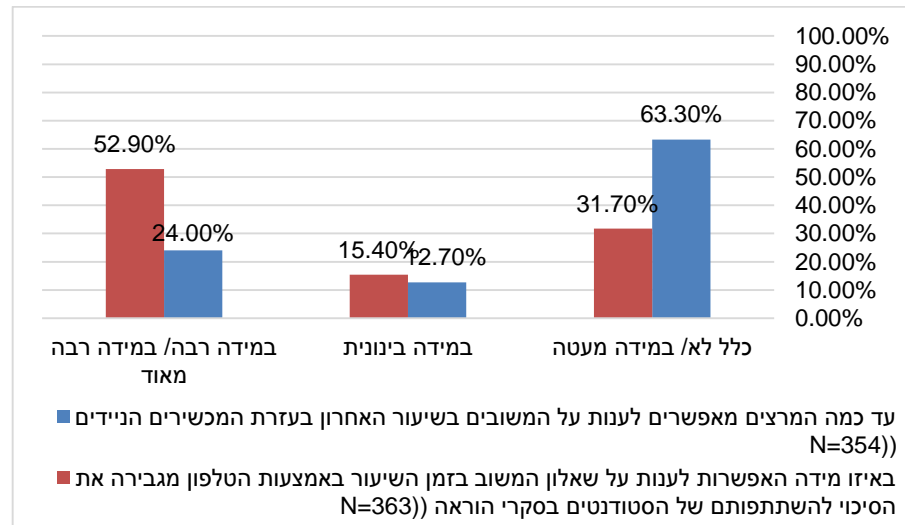
שינויים באופן הפנייה לסטודנטים במשוב החדש

כאמור, מלבד צמצום היקפם של המשובים וקיצור שאלון המשוב הקיים, לסטודנטים ניתנה אפשרות למלא את שאלון המשוב באופן אינטרנטי בזמן השיעור האחרון בסמסטר באמצעות מכשירים ניידים. תת פרק זה נועד לבדוק עד כמה המרצים מאפשרים לסטודנטים לנצל את אפשרות זו ועד כמה לדעתם של הסטודנטים היכולת לענות על המשוב בעזרת מכשיר נייד בזמן השיעור האחרון מגבירה את הסיכוי להשתתפות בסקרי ההוראה. סולם התשובות נע בין 1 – "כלל לא" עד 5 – "במידה רבה מאוד". הממצאים מתוארים בתרשים 9¹¹.

11 לשם הצגת הממצאים נעשה איחוד בין קטגוריה 4 ו-5, ובין קטגוריה 1 ו-2.

תרשים 9: התפלגות הנבדקים באחוזים על פי עמדות הסטודנטים אודות השינויים באופן

הפניה

מהתרשים ניתן ללמוד כי לתחשתם של רוב המשיבים (63.30%) המרצים עדיין אינם מאפשרים לנצל את השיעור האחרון למילוי שאלוני המשוב בעזרת המכשירים הניידים. רבע מן המשיבים בלבד מדווחים כי המרצים אכן מאפשרים לענות על המשובים בזמן השיעור באמצעות המכשירים הניידים.

בהקשר לזה חלק מהמשיבים ציינו באופן פתוח:

- אני מופתעת לגלות את השאלות על האפשרות מילוי הסקרים בטלפון הנייד בזמן השיעור האחרון. בסמסטר האחרון למדתי בכ- 10 קורסים ובאף אחד מהם המרצה לא העלה את האופציה הזו
- חשוב לי לציין שלא נתקלתי במרצים שביקשו מאיתנו למלא את השאלון בשיעור האחרון
- מילוי הסקרים לא הזכר כלל בסופי השיעורים
- נושא מענה למשוב בזמן שיעור עם באמצעות טלפון נייד כלל לא עלה

עם זאת, התרשים מלמד כי כמחצית הנבדקים סבורים כי האפשרות לענות על המשוב בזמן השיעור באמצעות המכשיר הנייד תגבירה את הסיכוי להשתתפותם בסקרי ההוראה. לדוגמה, נבדק אחד העיר באופן פתוח: "האפשרות של לענות על שאלון במהלך שיעור בהחלט עשויה להעלות את רמת השתתפות הסטודנטים, בעיני זה חשוב מאוד!" ונבדק אחר ביקש: "יש צורך להקדיש בשיעור האחרון מספר דקות לענות ואם לא שתהיה אפשרות לסמן שהמרצה לא נתן זמן בסוף השאלון במידה וענו על כך בבית".

לעומת זאת, כ- 30% מן המשיבים סבורים כי אפשרות זו אינה מגבירה את סיכוייהם להשתתף בסקרי ההוראה. ששה נבדקים הסבירו את עמדותיהם באופן פתוח. נראה כי הגורם המפריע ביותר למילוי שאלוני המשוב בזמן השיעור הינו נוכחות המרצה בכיתה. להלן התגובות:

- אני חושבת שצריך לאסור את האופציה למלא סקר על המרצה בנוכחותו בחדר. לא משנה שהמרצה לא רואה, אבל המעמד מאוד לא אתי. זו טעות ואפילו נשמע מתרפס מאוד מצד המרצה

לדרוש בכלל דבר כזה. מילוי השאלון חייב להתבצע באופן וולנטרי ולא כפוי כדי לתת נקודת מבט אמיתית

- לא נראה לי מנומס וגם לא ראוי למלא בקרבת מקום של המרצים. זה רעיון טוב שזה יהיה בזמן הלימודים אבל לא לידם. נראה לי מעמד מביך ולא מכבד את שני הצדדים
- מילוי השאלון עם המרצה בחדר זה רעיון רע שנותן הרגשה שהמרצה מעוניין לדעת מה כתבת עליו, ובדרך כלל מנוצל לרעה דווקא על ידי מרצים שיודעים שיש הרבה סטודנטים לא מרוצים
- פעם היו שאלונים על נייר שחילקו אנשים שהם לא המורים... למה לא לחזור קצת אחורה ולהוריד עומס מהעניינים הטכנולוגיים???
- המכללה שלנו היא מהטובות בארץ לדעתי. כמובן שיש צורך להעריך את המרצות והמרצים אך אם זאת לא צריך להיסחף ולעשות זאת באמצעות הטלפונים.
- אינני ממלאה לעולם את המשוב בכיתה בטלפון, משום שאני אוהבת לשבת בביתי ולהקדיש לזה זמן. אני רואה את החשיבות בדבר, מעבר לזה החשוב ביותר הוא המקום להערות ואותו אני לוקחת ברצינות ושוקלת מה לכתוב במדויק וכיצד.

לבסוף שבעה נבדקים הוסיפו הערות בנוגע למועד העברה של שאלוני המשוב וביקשו לעשות זאת לאחר תקופת המבחנים. חלק מהם ציינו כי תפקודם של המרצים בזמן המבחנים או עבודות גם זקוק להערכת הסטודנטים, אחרים הביעו חשש כי הערכתם הנמוכה של המרצים עלולה לפגוע בציון שיקבלו או ביחסים בינם לבין המרצים. להלן מגוון התגובות:

- לטעמי, יש לערוך את סקרי ההוראה לאחר המבחן, או בסיום הסמסטר. עד כה לא התאפשר לנו להתייחס לאופן שבו אנו מוערכים, והרי גם זה חלק מהתנהלות המרצה.
- השאלונים נשלחים בסוף הסמסטר לפני המבחנים והעבודות, מאחר וגם את אלה מכינים המרצים, יש לבדוק עם התלמידים אם היה קושי בבקשת המטלות של המרצים לאורך הקורס בסיומו.
- יש חשיבות גם לתקופת המבחנים כיון שהרבה דברים מתבררים בה.. מרצים שלא עומדים בנהלים שהם עצמם מציבים, מרצים שלא מזינים ציונים כלל, או לחלופין דורשים מאיתנו הסטודנטים להגיש עבודה עד לתאריך מסוים, אך הם מקבלים גם עבודות אחריי... נוכחות של המרצים במבחנים- לא תמיד ע"פ כללי התקנון.
- אני חושבת שיש לשלוח למרצים את התוצאות לאחר סיום מתן הציונים מכיוון שזה יכול לפגוע באוביקטיביות.
- יש לתת סקרים אלה רק לאחר מתן ציון בקורס ואפילו רק לאחר שמובטח שהמרצה לא ילמד את אותו סטודנט. אפילו אני לא כתבתי את דעותיי על כל המרצים, כי פחדתי מהתנכלות.
- בשנה ב' יצא לנו למשב מרצה בקורס שנתי בסוף סמסטר א'. בנות הכיתה מישבו את אותה מרצה באופן נמוך- תארו לכן איזו אוירה לא נעימה שררה באותו קורס עד סוף השנה. ועל כן אני קוראת לא לאפשר למשב באמצע שנה, או שאם ממשבים באמצע שנה קורס שנתי להיות זהירים מאוד עם העברת המשובים למרצה.

לסיכום, הממצאים מראים כי הנבדקים שבעי רצון מהשאלון החדש לעומת הישן במידה בינונית עד רבה ורובם סבורים כי השאלון החדש ממצה את ההיבטים השונים בקורס ומגביר את הסיכוי להשתתפותם של הסטודנטים בסקרי ההוראה במידה בינונית עד רבה. עוד נמצא כי לתחושתם של הנבדקים ככל

ששאלון המשוב במבנה המקוצר בהשוואה לקודם הינו ממצה את ההיבטים השונים בקורס כך הם נוטים להיות יותר שבעי רצון ממנו באופן כללי. חיזוק לממצאים אלו מסתמן מן הממצאים האיכותניים, בהם עולות ראיות לקשר בין שביעות רצון של הנבדקים למיצוי של שאלון המשוב. כך נמצא כי רוב הסטודנטים אשר לא מרוצים מהנוסח החדש של שאלון המשוב סבורים כי איננו ממצה את כל ההיבטים הכלולים בשביעות רצונם מהוראת הקורס. נראה כי הללו זקוקים למשוב מעמיק יותר עם שאלות רלוונטיות יותר לתחום הלימוד הספציפי וכן הכולל מספר רב של שאלות הפתוחות המאפשרות להביע את דעתם הרחבה על ההוראה. זאת ועוד מידת המיצוי של שאלון המשוב ושביעות רצון ממנו חשובים לאור היכולת שלהם לנבא באופן מובהק את העמדות הסטודנטים אודות הסיכוי של המשוב החדש לעומת הישן להגביר את השתתפותם בסקרי ההוראה. יוצא אפוא שככל שהסטודנטים סבורים כי השאלון החדש לעומת הישן ממצה יותר את ההיבטים השונים בקורס וככל שהם שבעי רצון יותר מנוסחו המקוצר כך הם סבורים כי לשאלון החדש לעומת הישן יש יותר סיכוי להגביר את השתתפותם בסקרי ההוראה בעתיד. באשר לאפשרות המענה האינטרנטי באמצעות המכשירים הניידים בזמן השיעור האחרון נמצא כי אפשרות זו מגבירה את הסיכוי להשתתפות בסקרי ההוראה בעיני מחצית הנבדקים. עם זאת, רוב הנבדקים מדווחים כי אפשרות זו איננה ניצלה עקב אי שיתוף פעולה מצד המרצים.

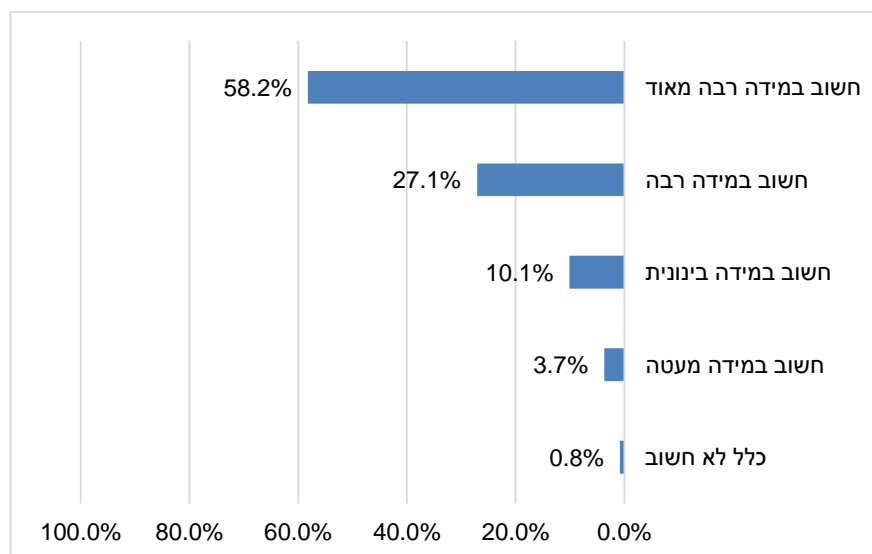
3. עמדותיהם של הסטודנטים אודות הערכת ההוראה על ידי הלומדים

פרק זה יתמקד במספר היבטים, בהתאם לשאלות המחקר: א. תפיסת החשיבות של סקרי ההוראה בעיני הסטודנטים; ב. תפיסת הסטודנטים אודות השתתפותם הכללית בסקרי ההוראה ודרכים להגדלתה

3.1 תפיסת החשיבות של סקרי ההוראה בעיני הסטודנטים

משתתפי המחקר התבקשו לדרג את מידת חשיבותה של הערכת ההוראה על ידי הסטודנטים על סולם הדירוג הכולל 5 רמות, החל מ"כלל לא חשוב" (1), וכלה ב"חשוב במידה רבה מאוד" (5). הממצאים מתוארים בתרשים 10.

תרשים 10: התפלגות הנבדקים באחוזים על פי תפיסותיהם את מידת החשיבות של הערכת ההוראה על ידי הסטודנטים (N=376)

מתרשים ניתן ללמוד כי מרבית הנבדקים (83.2%) סבורים כי הערכת ההוראה על ידי הסטודנטים הינה חשובה במידה רבה עד רבה מאוד. כ- 4% מן המשיבים תופסים את חשיבותה של הערכת ההוראה במידה מעטה ושלושה משיבים בלבד חשים כי איננה חשובה כלל.

ממצא זה מומחש באופן בולט יותר בתגובות מילוליות של הנבדקים לשאלה הפתוחה הבודקת את העמדות הסטודנטים אודות משובי ההוראה וחשיבותם¹². מניתוח התגובות המילוליות עולה כי מרבית הסטודנטים תפסו את עצמם כמעריכים יעילים של איכות ההוראה וכמשקפים נאמנים של ההתנהגות המרצה בכיתה. הם ראו במשובי ההוראה מדד בלעדי לאיכות ההוראה וכן הכלי לשיפורה. כמו כן ניכר כי רוב הסטודנטים האמינו בכוחם להשפיע ולשנות. להלן מגוון התגובות:

- אין פרמטר טוב מאיתנו בנוגע לאיכות ההוראה
- הסטודנטים הם שיקוף של המכללה, של המרצים, של האיכות. הם הדרך הכי טובה להצביע על הדברים הטובים יותר ופחות.
- אנחנו אלה שיושבים בשיעור מול מרצים בדרך קבע, ואנחנו אלה שיודעים לתת עליהם משוב נכון ויעיל
- אני כסטודנטית משקפת את המרצה את אופן הלימוד שלו ואת מידת ההשפעה שלו. הביקורת שלי כסטודנטית חשובה מאוד לשאר הסטודנטים הבאים בשנים אחרי על מנת שיהיה יעול של המערכת ושל המרצה עצמו
- לא מתקיימים במכללה שיעורי צפייה, כך שאנו הופכים להיות גם הצורכים של הידע וגם המבקרים היחידים על איכותו

12 כ- 64% (N=245) מן הנבדקים הסבירו את בחירתם גם באופן פתוח.

- לסטודנטים היכולת הכמעט בלעדית להעריך את יכולתו של המורה לאורך סמסטר מלא (לפחות), וכל להגיע להערכה אוטנטית
- לסטודנטים יש כוח להשפיע ולשנות, הם חווים ומכירים מקרוב את שיטת ההוראה של המרצים ומי אם לא הם ידעו לדרג את רמת שביעות רצונם.
- הסטודנטים הם הגורם הראשון והחשוב בהערכת הוראת המרצים. ביכולתם לתאר בדיוק לא קטן את ציפיותיהם בנוגע לתהליכי הלמידה שלהם, ובכך יש להתחשב כשמעריכים את עבודתו של מרצה.
- הסטודנטים הם קהל היעד של המרצים ... אם יש מרצה פחות טוב ... צריך לתת על כך את הדעת ורק פידבק מהסטודנטים יכול לשקף מציאות כזו
- חשוב לקבל משוב מהסטודנטים על מנת לשפר את איכות ההוראה
- ... משוב מבטא מגמה אמיתית אודות טיב ההוראה של מרצה מסויים
- המשוב הינו גורם חשוב בשיפור הוראה ובהתאמת תכנים לצרכים האימתיים בשטח
- חשוב מאד המשוב מהסטודנטים כדי שישמש ככלי לביקורת ושיפור להמשך. זו הדרך שלנו, הסטודנטים, לגרום לשיפור ההוראה במכללה.
- רק כך יוכלו המרצים והסגל לדעת מה ניתן לשפר ולשמר
- ההערכה משפרת את התפקוד של המרצים. חשיבות רבה של דעות הסטודנטים לנושא זה.
- חשוב שמרצים ידעו מה סטודנטים חושבים עליהם על מנת שילמדו בצורה יעילה וברורה יותר
- כי זה נותן אינדיקציה לגבי הציפיות של הסטודנטים במכללה. זה גם נותן למרצה הזדמנות לדעת מה עליו לשפר.
- כך המרצים יוכלו להשתפר
- כך יהיה אפשר לשפר את הקורסים לעתיד.
- כמו בכל דבר בחיים, משוב עוזר לשפר ולייעל תהליכים וקורסים.

זאת ועוד, עולה כי חלק הנבדקים כבר חשים שינוי בהוראת המרצים בעקבות המשובים. להלן דוגמאות לתגובותיהם:

- אני רואה יותר ויותר מרצים שמייחסים לכך חשיבות, מנסים להשתפר ומעודדים סטודנטים לענות לשאלונים או אפילו לענות על שאלון משלהם
- חשוב לתת לסטודנטים אפשרות להגיד את דעתם על שיעור ו/או מרצה. רוב המרצים לוקחים את הערות לתשומת ליבם- גם הערות טובות וגם הערות בונות.
- רבים מהמרצים אינם מודעים לעצמם ואני רואה שינוי בגישת רבים מהם לאחר קבלת המשובים
- אני חושבת שרוב המרצים מושפעים מחוות דעת הסטודנטים, ולוקחים ברצינות את הנאמר עליהם. כחלק מתהליך הרפלקציה שמורה מבצע באופן סדיר.
- אני יודעת שמתרחשים הרבה שינויים בסמינר כי למדתי לפני הרבה שנים ואני רואה שבהתאם למשובים נערכים שינויים.

עם זאת, לא מעט סטודנטים סבורים כי חשיבותה של הערכת ההוראה על ידי הסטודנטים מותנית בהפקת לקחים מן המשובים על ידי סגל ההוראה והנהלת המוסד. הללו מביעים תקווה כי אכן נעשה שימוש במשובים לטובת הייעול ושיפור ההוראה. להלן מגוון התגובות:

- במידה ויש אכן הפקת לקחים ומסקנות מסקרים אלו, יכולה להיות להם חשיבות גדולה.

- אולי משובי ההוראה זה הדבר הכי חשוב שיש במסגרת הוראתית. כך המרצה יכול ללמוד על נקודות הכוח והתורפה שלו. כמובן שנדרשת גם הנהלה שיודעת לעבוד עם סקרי הוראה, אחרת זה חירטוט.
- אני מאוד מקווה שמי שנוגע לדבר אכן לוקח בחשבון ברצינות רבה את משובי הסטודנטים - שגם ראשי המסלולים והיחידות השונות, וגם המרצים עצמם באמת ילמדו מהליקויים והביקורת שמועלית בסקרים.
- הכול בתנאי שהמרצה אכן לוקח לתשומת ליבו את ההערות המועלות, ושהסמינר אכן מוודא שחל שינוי בהערכות שמרצה מקבל בשנים עוקבות.
- חשוב שנתבטא ונגיד מה טוב ומה פחות טוב, אך מצד שני חשוב לדעת שמישהו עושה עם הדעה שלנו משהו
- כמובן שחשוב לתת משוב על מנת לשפר ולשמר. במידה והמרצים מיישמים
- אני רוצה להאמין שאכן מתייחסים בכובד ראש לסקרים, ופועלים לשינוי, אם קיים צורך.
- אני רוצה לקוות שדברים שנכתבים מנסיונם האישי של הסטודנטים נבחנים ומקבלים את תשומת הלב הראויה
- בהנחה שמישהו אכן קורא ומתייחס לסקרי ההוראה, אני סבורה כי הם חשובים במידה רבה. תמיד איפה לשנות, לשפר, להטיב
- כולי ציפייה כי באמת מפיקים לקחים מהאינפורמציה של המשובים
- כל אחד זקוק להערכה של מה שהוא עושה ולמשוב אשר אמור לגרום לשיפור.
- אני מקווה שהשאלונים האלה אכן נקראים ומיושמים
- אני חושבת שדעתי כסטודנטית חשובה ואני מאוד מקווה שעושים איתה משהו כאשר אני ממלא שאלון ומביעה דעתי לגבי קורס או דרישותיו של במרצה

לצד זאת, עולה כי לא מעט מהסטודנטים כבר איבדו את התקווה וציינו כי אינם מרגישים את השפעתם של סקרי ההוראה כלל. לתחושתם סקרי הוראה לא מביאים לשינוי מאחר ואין התייחסות לתוצאותיהם. להלן הדוגמאות:

- אין רואה שינוי במרצים שמילאתי עליהם שאלון בשנה א' ולמדתי איתם שוב השנה ואני בספק אם שנה הבאה יחול איזשהו שינוי במרצים שמילאתי עליהם סקר השנה
- ידוע לי על מרצים רבים שהסטודנטים נותנים להם ציונים נמוכים שנה אחר שנה - והם עדיין מלמדים, ושום דבר לא נעשה. אם ישנם שיקולי קביעות, פוליטיקה פנימית ועוד - אז מה הטעם בסקרי הוראה...
- הערכת ההוראה על ידי הסטודנטים חשובה מאוד על מנת לייעל את תפקודם של המרצים, למרות שנראה כי רובם לא מתייחסים לכך בחשיבות כלל
- הסטודנטים מרגישים כי לשאלונים אלו אין ערך כלל. מרצים ששביעות הרצון מהם נמוכה, ממשיכים ללמד שנה אחר שנה. מלבד השאלונים אין כלל בקרה על אופי הקורס ותכני הקורס מגורם חיצוני. הייתי מצפה כי בעקבות משובים שליליים ראש המסלול או גורם אחר יכנס לשיעורים של אותו מרצה כדי להבין מה מדובר.
- אני חושבת שסקרי ההוראה לא מובילים לשינוי, כיוון שמרצה ותיק במכללה (במיוחד בתארים כמו דוקטור ופרופסור), בעל ותק וניסיון בתחומו, בעל שם ידוע, לא ישנה את דרך ההוראה שלו, גם אם יהיו תלונות רבות המופנות כלפיו
- אני לא חושבת שזה עושה שינוי אמיתי
- אני לא חושבת שמישהו מתייחס למה שאנחנו רושמים ובנוסף כל שנה לא רואים שינוי לטובת הסטודנטים בתחום ההוראה ואיכות המרצים.

- חבל לי שיש מורים שכבר שנים מקבלים הערכות נמוכות מאוד ולא נעשה בנידון דבר משמעותי.
- חשוב מאוד אך לצערי ברוב הפעמים אין התייחסות ממשית למשוב.
- חשוב שנסביר מהן הבעיות בקורסים אבל אני לא מרגישה שבאמת חל שיפור במרצים מסמסטר לסמסטר
- נראה שאין כל השפעה של מילוי הסקרים על המצב הקיים...
- לא בהכרח מתייחסים למה שכותבים
- לא נראה שיש לזה השפעה או בכוחו של השאלון לשנות משהו
- שוב הנושא מתקשר לכך שסקרי ההוראה לא באים לידי ביטוי בהחלטות מעשיות, לכן החשיבות לא גבוהה כל כך

מלבד זאת, חלק קטן מן המשיבים הביעו אי איוון בתמונת מצב שמפיקים מסקרי ההוראה עקב התשובות הלא אובייקטיביות של הסטודנטים. כפתרון הם הציעו להעריך את ההוראה בדרכים אחרות:

- התשובות ניתנות בהתאם למצב רוחו של הסטודנט או שזוכרים חוויה אחת פחות טובה, ותמיד יזכרו רק את מה שרע ולא תמיד התשובות הן אובייקטיביות...
- הרבה מהלומדים הופכים לילדים כאשר הם לומדים בעצמם. על כן לעיתים אני עדה להתנהגויות שבוודאי לא היו מתקבלות בכיתה הלומדים. על כן אני חושבת שיש לעיתים לקחת בערבון מוגבל הערות ומשובים
- הערכה זו צריכה להיות כלי אחד מתוך מספר כלים
- המשוב נותן תמונה שטחית שלא ניתן לצמוח ממנה ללמוד ממנה על מנת להשתפר
- אינני חושב שסקרי ההוראה באמת מאפשרים משוב. אם, למשל, לא הייתה חובת נוכחות בקורסים, מידת הרלוונטיות שלהם הייתה נחשפת בצורה הרבה יותר ברורה.
- לטעמי יש צורך בכלים נוספים ובאפשרות למתן משוב במהלך הקורס של הסטודנטים למרצה
- זה לא צריך להיות קריטריון עליון ובוודאי לא יחיד ...
- לא תמיד ההערכה נעשית באופן אובייקטיבי ...

בנוסף היו סטודנטים שתפסו את משובי ההוראה כבמה להבעת שביעות רצון או אי שביעות רצון מההוראה בצורה אנונימית:

- בצורה זו הסטודנטים יכולים להביע את דעתם על הקורס, המרצה, ההתנהגות והחוויה האישית שלהם בתוך הקורס. זו הדרך היחידה שלנו כסטודנטים להשמיע את קולנו, ללא פחד, ולקוות שהמרצים קוראים את הערותינו ולוקחים אותם לתשומת לבם.
- זהו מקום שבו הסטודנטים יכולים להביע דעתם בכנות וללא חשש "לתגובה" מהמרצים, במידה ודעתם אינה חיובית עליהם
- זו בעיניי הזדמנות לפרגן למרצות/ים שעושות/ים עבודה טובה. ומנגד- יש מרצות/ים שההתנהלות שלהן/ם יכולה להיות יותר טובה בעיניי זו פלטפורמה טובה להעביר להן/ם את המידע בצורה אנונימית
- היכולת שלי למשב במשוב אנונימי מאפשרת לי לקחת חלק פעיל ומשפיע על רמת הלימודים שלי ועל רמת הלימודים העתידית בסמינר
- זאת הזדמנות להאיר את הקשיים באופן אנונימי ובכך לתת למרצה משוב מכיתה שלמה מבלי להתקיף אותו או להתייחס באופן אישי לבעיה אצל הסטודנט

- חשוב להעריך את המרצים וצוות באמצעות סקרים חסויים כך יהיה ניתן להגיד את האמת ללא חשש מפגיעה אישית או נקם
- זו הדרך הטובה ביותר עבור סטודנט להביע את דעתו באופן אנונימי ולשבח או להתלונן על מרצה מסוימת/ת מבלי שתיגרם אי נעימות
- אני ממלאת את השאלונים בכל סמסטר כיוון שאני חושבת שיש לכך חשיבות רבה וכי השאלונים מביעים את כל מה שאנו הסטודנטים לא תמיד יכולים לבטא
- הערכת ההוראה מאפשרת לסטודנטים להביע דעתם על המתרחש בשטח ומהווה כלי בקרה עצמי הן עבור הסמינר והן עבור המרצה
- ... וכן כלי המעניק לסטודנטים קול להביע את דעתם על אופן הלימוד של המרצה.

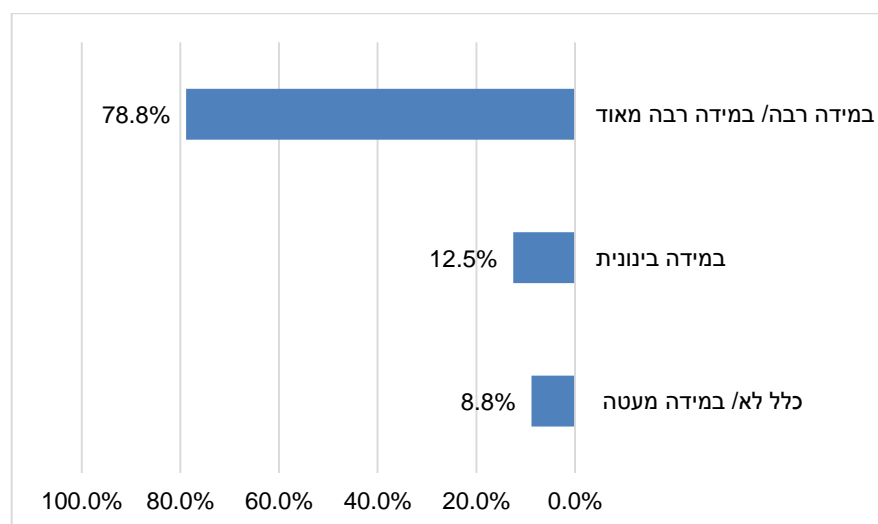
לבסוף, קבוצה קטנה של הסטודנטים תפסה את עצמם בתור לקוחות שיש לרצותם. כאשר, המשוב נתפס ככלי להבעת רצונו של הלקוח:

- כמו בכל דבר בחיינו, לדעתי, מקבל השירות צריך להביע את דעתו על המוצר.
- ...בנוסף הסטודנט הוא לקוח וחשוב לשמוע ולהתייחס לדעתו
- הסטודנטים הם הלקוחות וזאת הדרך להביע את דעתם על המרצים...
- אנחנו הקהל, והקהל קובע
- לא נעים לחשוב במושגים אלו, אך, הסטודנט הוא הלקוח. ההרגשה היא שלאחר ששולם שכר הלימוד, הסטודנט אינו שיקול בתהליך הלמידה.

3.2 תפיסת הסטודנטים אודות השתתפותם הכללית בסקרי ההוראה ודרכים להגדלתה

משתתפי המחקר התבקשו לדרג את מידת השתתפותם הכללית בסקרי ההוראה על סולם הדירוג הכולל 5 רמות, החל מ"כלל לא" (1), וכלה ב" במידה רבה מאוד" (5). הממצאים מתוארים בתרשים 11.

תרשים 11: התפלגות הנבדקים באחוזים על פי מידת השתתפותם הכללית בסקרי הוראה (N=377)

הלוח מלמד כי רוב משתתפי המחקר (78.8%, N=297) העריכו את מידת השתתפותם הכללית בסקרי הוראה כרבה עד רבה מאוד, כ-12% (N=47) נוספים ציינו כי הם משתתפים בסקרי הוראה במידה בינונית ו-8.8% (N=33) מן המשיבים ציינו כי אינם משתתפים בסקרי הוראה כלל או במידה מעטה בלבד.

בהמשך המשיבים התבקשו לציין באופן פתוח מה יגרום להם בעתיד להשתתף יותר בסקרי ההוראה. על השאלה הישבו 217 נבדקים. חלק גדול של המשיבים (N=70) ציינו כי רק נראות תוצאות המשוב, הוכחות ליישומם או השפעתם המעשית יכולות לדרבן אותם להיות חלק מהערכת ההוראה. להלן דוגמאות לתגובותיהם:

- פרסום של תוצאות השאלונים או לפחות ציון של מרצים מצטיינים. על מנת שהסטודנטים ידעו שיש להם באמת השפעה במסגרת השאלונים.
- אם יפורסמו הפעולות והמסקנות מהסקרים (לא כיף למלא שאלון ובסוף לדעת שלא עשו איתו כלום...)
- יש חשיבות עליונה למה שחושבים הסטודנטים על המרצים וחשוב שתהיה לנו אפשרות להביע את דעתנו. נעשה זאת אם נדע שהיא באמת נלקחת בחשבון
- אינדיקציה עובדתית שזה משפיע: שסטודנטים קוראים את הנתונים ומחליטים על קורסים ומרצים, שמרצות קוראות ומשפרות את אופן ההוראה.
- אך ורק אם תהיה להם השפעה. שיתייחסו אליהם.
- אם אראה שיש לכך השפעה, שמשו מקשיב ופועל
- אם אראה תוצאות בשטח, אם ישונו התכנים או ישופרו דרכי ההוראה.
- אם תהיה תחושה שבאמת יש משקל והשפעה לסקרים האלו וכי משהו יכול להשתנות בעקבותם. אני כמעט שנתיים בסמינר ואני מרגישה שלא השתנה כלום ... אני מוצאת את עצמי ממשיכה להיתקל באותן בעיות וקשיים.
- הוודאות שהם באמת עוברים למרצים ונקראים על ידם
- הידיעה הברורה שהם עוברים למי שצריך ושאכן המשוב משפיע ומשנה את הדברים העולים ממנו.
- התייחסות להערות ולמשובים שהסטודנטים ממלאים. שנה שעברה מילאתי את הסקר ולדעתי הכול נשאר בעינו ונראה כי ההערכה לא השפיעה על ההוראה של המרצים.
- התייחסות לסקרי הוראה. פרסום והצגה של מדדים, מה עלה בסקרי ההוראה (מה המקצועות המועדפים, למה, מי המרצים המועדפים, מדוע, מה הבעיות שהצביעו עליהן הכי הרבה וכדומה) שאדע בוודאות שיש משמעות למה שאני אומרת. אנשים לא מצביעים כיוון שהם חושבים למרצים יש קבע והם מאמינים שאין משמעות והתייחסות כלל למה שהם מרגישים וחושבים.
- אם אראה כי אכן ההערות המופיעות בסקרי ההוראה מיושמות בפועל - יהווה תמריץ להשתתף בסקרי הוראה.
- שנרגיש שאכן קיים שיפור ותייחסו ברצינות להערות ולהארות שניתנים. ולא יעשו סקרים רק לשם הסקרים

נראה כי לחלק מהנבדקים מספיק שהמרצה ידבר על תוצאות המשובים בשיעור:

- ברגע שהמרצים מספרים שהם מקבלים פידבק, או דנים איתנו בהערכות שלהם, זה גורם לי להרגיש שזה חשוב ויכול לגרום לשינוי

- הייתי מעוניין שנקבל פידבק לגבי ההשפעה של סקרי ההוראה על המרצים, אולי שהמרצים עצמם ישתפו אותנו בהחלטות שהם קיבלו בעקבות השאלונים. זה יגרום לנו לחוש שיש תועלת בפעולה שלנו

מלבד זאת, חלק מהמשיבים (N=50) ציינו כי השתתפותם בסקרי ההוראה תלויה בנוסח של שאלון המשוב. אך הדרישות לנוסח השאלון משתנות ממשיב למשיב. כך, לדוגמא, היו משיבים (N=23) שביקשו משוב קצר, מתמצת וממוקד, אחרים (N=13) ביקשו להתאים יותר את שאלות המשוב למקצוע הנלמד או לתכני הקורס הספציפי, נוספים (N=14) ביקשו משוב מפורט יותר המאפשר להביע דעה אישית באמצעות שאלות פתוחות. להלן מגוון התגובות:

- אם הם יהיו קצרים ומתמצתים יותר
- שישאר כמו עכשיו, קצר וזמין מכל מכשיר המחובר לאינטרנט.
- סקר כמו האחרון: קצר ועם מקום להערות
- שיהיה קצר ולעניין
- שאלון קצר יותר יהיה יותר נוח.
- שלא יהיו ארוכים מידי. מעט שאלות פתוחות ויותר שאלות סגורות
- שאלון קצר, רוב עם שאלות אמריקאיות, קריא וברור לעין
- סקרים קצרים בעלי שאלות ממוקדות הקולעות למטרת השאלון
- שאלות רלוונטיות יותר למקצוע
- שאלונים לא ארוכים מדי אשר מביאים שאלות רלוונטיות הן מבחינת החוויה שלי בקורס והן מבחינת מה שיש להם לתרום לסטודנטים הבאים ולמרצים עצמם.
- שאלות מכוונות יותר בהתאם לשיעור עצמו. זה לא נכון לתת ביקורת או משוב על שיעור מחול כמו שנותנים משוב לשיעור עיוני. לכן לדעתי רצוי להתאים את השאלות לסגנון השיעור.
- שאלות רלוונטיות לכל קורס בנפרד.
- הוספת שאלה לסיום המאפשרת להביע את דעת הסטודנט. כרגע השאלה הפתוחה היא בהקשר חיובי על הקורס ויש להוסיף מקום בו שואלים מה כדאי לשפר בקורס.
- יותר מקום לכתוב הצעות ובקשות..
- אם יהיו יותר שאלות פתוחות
- היותם מאפשרים טקסט חופשי ולא עמידה בקריטריונים שלא תמיד רלוונטי או חשובים בעיני הרובריקות יכולות להיות שונות ומגוונות יותר ולשאול שאלות פתוחות יותר מאשר מדרג של 5-1
- השנה סקר ההוראה השתנה וישנה רק שאלה אחת פתוחה- איך הקורס תרם לך. צריך להוסיף עוד שאלות פתוחות על המרצים עצמם בכדי שנוכל להתבטא באופן מיטבי.
- יותר מקום להערכה מילולית
- יותר מקום לכתיבה חופשית

בנוסף, חלק מהמשיבים (N=16) הציעו לחשוב על עיתוי נכון יותר להעברת השאלונים, הם המליצו לבחור תקופות פחות לחוצות מבחינת המבחנים או לחלופין ביקשו להאריך זמן למתן משוב. להלן דוגמאות לתגובותיהם:

- אם הם לא יהיו בתקופה הכי לחוצה בסמסטר
- אם יתאפשר להגיב אליהם גם לאחר תום הסמסטר

- אם יתנו יותר משבועיים למלא את השאלונים (זאת התקופה הכי עמוסה עבורי ולא תמיד יש לי את הזמן למלא את השאלונים למרות שאני רוצה למלא אותם).
- הארכה של תאריכי הסקרים. כשאוכל לענות על הסקרים גם במהלך חופשת הסמסטר. בתאריכים אלה יש לי יותר זמן פנוי.
- יותר זמן לפני שסוגרים את הסקרים. לא הספקתי

אחרים ביקשו להתגבר על חוסר זמן על ידי הקצאת חלק מזמן השיעור למתן המשוב:

- זמן אשר יוקצה לצורך כך מן השיעור עצמו
- שיעניקו לזה זמן במהלך שעות הלימודים, כי בזמן פנוי יש לי המון עיסוקים כך שהוא לא תמיד פנוי..
- שיתנו רבע שעה בקורס האחרון בסמסטר בכדי שאוכל למלא את הכל ביסודיות
- ביצועם בזמן השיעור ולא בזמני הפרטי.
- למלא באמצע שיעור מרגישים מחויבות גבוהה יותר
- אם יועברו בכיתה בזמן המוקדש למלאם, כך לא אשכח לעשות זאת ולא אדחה זאת.

כמו כן המשיבים הדגישו צורך בתזכורות ומעשי הסברה מצד המרצים המאירים את חשיבותם של המשובים. להלן התגובות:

- התעקשות של המורים שסקרי ההוראה חשובים להם
- פניה של מרצים, דוגמאות לשינוי בעקבות הסקרים
- שהמרצים יתזכרו אותי על כך בשיעורים
- תזכורות למילוי השאלונים ממיילים ומהמרצים עצמם
- אולי כדאי מדי פעם לקראת שליחת המשובים לסטודנטים. לשלוח איזה הודעה שמתארת את החשיבות שלהם, דברים שנעשו בעקבותיהם. אני תמיד שולחת מתוך הנחה שזה יעזור אבל אני יודעת שהרבה מאוד לא שולחים
- אם יהיה יותר פרסום של חשיבות הסקרים והשפעתם על איכות ההוראה במכללה.
- הדגשת החשיבות, הידיעה (שכרגע לא קיימת) שבאמת יש לזה הצבעה מבחינת סגל המרצים
- להבין למה זה חשוב
- להמשיך להציק לסטודנטים...

יתרה מכך, חלק מהנבדקים (N=15) ציינו כי בעיית האנונימיות בסקרי ההוראה וההתנהגות הפוגעת של חלק מהמרצים בעקבות התוצאות מרתיעים את השתתפותם בסקרי ההוראה. כפתרון אפשרי לבעיית האנונימיות חלק מהנבדקים ביקשו לשלוח את השאלונים דרך המייל האישי או למלא אותם באופן ידני. להלן התגובות:

- אם אדע בוודאות שהם אנונימיים
- אני חושבת שבגלל שמבקשים מהסטודנטים למלא את השאלונים דרך הפורטל קיים חשש ממשי כי השאלונים אולי לא אנונימיים כפי שהם מתוארים וסטודנטים רבים מעדיפים שלא יהיו "קצוות" שניתן יהיה לקשר אותם אליהם...
- אם ישלחו לי את זה ישירות למייל האישי ולא דרך אתר המכללה
- אם לא יהיו אלקטרוניים. לא סומכת על האנונימיות או לחילופין שאמלא אותם בתום הקורס ולא לפני קבלת הציון הסופי.

- אנונימיות מוחלטת. שלא יהיה צורך להירשם לאתר כדי למלא את הסקר. כרגע, הוא פשוט לא אנונימי וזה לא תקין
- במידה ויחולקו ידנית. לא סומכת שאכן המרצה שלי לא ידע מה כתבתי עליו, בעיקר כשהמרצים הם מנהלי חוגים ומחלקות.
- בתואר הראשון סקרי ההוראה היו אנונימים. חילוקו לנו דפי שאלונים וענינו עליהם. מובן לי כי יש לשמור על הסביבה ולחסוך בנייר ולכן ניתן להעביר את הסקרים או דרך טבלטים או בסיפריה. מבחינתי, ברגע שנכנסתי לסקרים דרך שם המשתמש שלי באתר המכללה הסקרים האלו אינם אנונימים.
- לדעת בוודאות שהסקר לא מועבר לאף מרצה
- מאחר וסקרי ההוראה מועברים לסטודנטים לפני תום הסמסטר ולפני שניתנו ציונים, וכל מרצה בקלות יכול לדעת מה כל סטודנט רשם
- שליחתם דרך המייל ולא דרך אתר הסמינר.
- העובדה שמורים לא יפנו בפורום כיתתי, לתלמידים אחריי שקיבלו משוב לא נעים, משום שזה גורם לתחושת חשיפה וחוסר נעימות אם אמרת משהו.
- מה שלא יגרום לי להשתתף בסקרי הוראה - הוא המצב בו המרצה נכנס בשיעור הראשון לסמסטר ומקריא את ההערות / הארות שנכתבו עליו בסקר האחרון ונוף בתלמידים שכתבו את זה.

ועוד חלק קטן (N=9) של המשיבים ביקשו לתגמל את השתתפותם בסקרי ההוראה:

- אם יינתן תגמול מסוים על הזמן המוקדש למילוי הסקרים מצידנו
- אם נקבל עליהם מתנה
- הגרלה של כסף
- הגרלת פרסים לכל מי שממלא
- הקלות במבחנים/עבודות
- משהו מעודד מוטיבציה. באוניברסיטה לדוגמא נותנים נקודות לבידינג למי שממלא סקר הוראה
- סתם, אולי תעשו הגרלה / פרס למי שממלא את הסקר

הממצאים האיכותניים מקבלים תוקף אמפירי בבדיקת ההיבטים המנבאים את תפיסות הסטודנטים אודות מידת השתתפותם בסקרי ההוראה. באמצעות רגרסיה ליניארית מרובה, נמצא כי ככל שהסטודנטים סבורים כי הערכת ההוראה על ידם חשובה יותר וככל שהם שבעי רצון במידה רבה יותר משאלון המשוב המקוצר, כך הם סבורים כי השתתפותם הכללית בסקרי הוראה גבוהה יותר ($F(2,333) = 25.82, p < .001; R^2 = .13$). הממצאים מתוארים בלוח 7.

לוח 7: מקדמי רגרסיה ליניארית מרובה לניבוי תפיסות הסטודנטים אודות מידת השתתפותם הכללית בסקרי ההוראה

תפיסת הסטודנטים אודות מידת השתתפותם הכללית בסקרי ההוראה	
.25**	שביעות רצון כללית מהשאלון החדש לעומת הישן
.23**	תפיסת הסטודנטים אודות מידת חשיבותה של הערכת ההוראה על ידי הלומדים
2.33**	קבוע
.13	R ²
25.82**	F

**p<.001

לסיכום, ניתן לומר כי מרבית המשיבים מסכימים בדבר חשיבותה של הערכת ההוראה על ידי הסטודנטים ורובם תופסים את משובי הסטודנטים ככלי נאמן ועיקרי להערכת ההוראה ושיפורה. עם זאת, מניתוח התגובות המילוליות של המשיבים עולה כי תפיסת החשיבות של הערכת ההוראה על ידי הלומדים תלויה בהפקת לקחים מתוצאות הערכה על ידי הנהלת המכללה וסגל ההוראה. כאשר לתחושתם של חלק גדול מן הנבדקים המשובים עדיין לא זכו להתייחסות מספקת מצד הגורמים הרלוונטיים. כתוצאה מכך חלק גדול של המשיבים דיווחו כי נכונותם להשתתף בסקרי ההוראה תלויה בראש ובראשונה בנראות תוצאות הסקרים ובהוכחות של יישומם בשטח. לצד זאת, חלק אחר של הנבדקים ציינו כי השתתפותם בסקרי ההוראה תלויה בנוסח של שאלון המשוב, אך הדרישות לנוסח השאלון לא עלו בקנה אחד. נראה כי ישנם משיבים הזקוקים לשאלון ברור, קצר, מתומצת וממוקד המורכב לרוב משאלות רב ברירה סגורות, אחרים ביקשו משוב מפורט יותר המאפשר להביע את דעתם האישית באמצעות שאלות הפתוחות ונוספים ביקשו משוב המורכב משאלות רלוונטיות יותר לדיסציפלינה הנלמדת. הממצאים הכמותיים מאששים את הממצאים האיכותניים ומבהירים את התמונה בדבר העלאת אחוזי היענות לסקרי ההוראה. כך נמצא כי ככל שהסטודנטים סבורים כי הערכת ההוראה על ידם חשובה יותר וככל שהם שבעי רצון במידה רבה יותר משאלון המשוב המקוצר, כך הם סבורים כי השתתפותם הכללית בסקרי ההוראה גבוהה יותר. נוסף לכך, ניתוח התגובות המילוליות של המשיבים מאפשר להצביע על הגורמים אשר בולמים את השתתפותם הפעילה של חלק מהסטודנטים בסקרי ההוראה והם: העיתוי הלא מוצלח של מועד

העברת השאלונים הנופל לרוב על תחילת תקופת המבחנים וחשש של חלק מהסטודנטים מפגיעה בחסיון הערכותיהם. עם זאת, חשוב לציין כי חלק אחר של הסטודנטים רואים במשובי ההוראה הזדמנות להביע את דעותיהם בצורה אנונימית וללא פגיעה ברגשותיו של המרצה.

סיכום ודיון

מוסדות להשכלה גבוהה לאורך שנים רבות מקבלים מידע על איכות ההוראה באמצעות הערכתה. אחת משיטות הערכה המקובלות והנפוצות במוסדות להשכלה גבוהה לשם קבלת מידע זה הינה הערכת ההוראה על יד הסטודנטים (נאסר ופרסקו, 2003). לאורך שנים הפנייה לסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה נעשתה דרך שאלון המשוב הידני שהיה ניתן למילוי בכיתה בשיעור האחרון. בעשרים שנה אחרונות הערכת ההוראה עברה להערכה מקוונת לרוב, הניתנת למילוי בזמן החופשי של הסטודנט. המחקרים מראים כי המעבר להערכה המקוונת פגע באחוז המשתתפים בסקרי ההוראה (דוניצה-שמידט ואחרים, 2011; גרבסטוק וגרגור-גריןליף, 2011). כתוצאה מכך המוסדות להשכלה גבוהה מנסים למצוא פתרונות להיענות הנמוכה יחסית של הסטודנטים לסקרי ההוראה המקוונים, אך עדיין אין תמימות דעים באשר לדרכים המקובלות לעידוד הסטודנטים (גרבסטוק וגרגור-גריןליף, 2011). לדוגמא, במכללת סמינר הקיבוצים בין השנים תשע"ב – תשע"ד נצפתה ירידה של 13.08% באחוז המשיבים בממוצע לסקרי ההוראה המקוונים. על מנת להתגבר על השתתפותם הנמוכה של הסטודנטים בסקרי ההוראה המקוונים, היחידה לקידום ההוראה במכללת סמינר הקיבוצים קיבלה בשנה"ל תשע"ד החלטה בשיתוף עם אגודת הסטודנטים, להוביל מספר שינויים בדרך העברת שאלוני המשוב, הללו כללו צמצום היקפם של המשובים, קיצור שאלון המשוב הקיים וכן לסטודנטים ניתנה אפשרות לענות על שאלון המשוב באמצעות מכשירים ניידים בשיעור האחרון. השינויים יצאו לדרכם בסמסטר ב' בשנה"ל תשע"ד.

המחקר הנוכחי מבקש להשוות בין המשוב ההוראה החדש המקוצר לבין המשוב ההוראה הישן ולבחון נפגעה איכות ההערכה בעזרת המשוב על ידי בחינת שאלות מגוונות: האם ישנם הבדלים באחוז המשיבים, האם קיימים הבדלים בציון הכללי שניתן להוראת המרצה וכן האם יש הבדל במספר התגובות המילוליות בשני סוגי משובים. כמו כן, המחקר מבקש לבחון את שביעות רצונם של הסטודנטים משאלון הערכה החדש ומאופן העברתו. ובנוסף, המחקר מבקש לבדוק את עמדותיהם של הסטודנטים בנוגע לסקרי הוראה באופן כללי ותרומתם וכן בודק את תפיסותיהם של הסטודנטים בנוגע למידת השתתפותם הכללית בסקרי ההוראה והדרכים להגדלתה.

המחקר נעזר בשני מערכי נתונים. לשם ההשוואה בין תוצאות המשובים החדשים לבין תוצאות המשובים הישנים נבנה קובץ מרצים. לשם בחינת תפיסותיהם ועמדותיהם של הסטודנטים באשר להערכת ההוראה ותרומתה בכלל ואודות המשוב החדש ואופן העברתו בפרט נבנה קובץ סטודנטים. מדגם המרצים כלל 193 מרצים אשר לימדו קורסים זהים במכללת סמינר הקיבוצים במהלך שנה"ל תשע"ג סמסטר ב' (בו ניתן המשוב הישן) ושנה"ל תשע"ה סמסטר א' (בו ניתן המשוב החדש). מדגם הסטודנטים כלל 386 סטודנטים ממגוון מחלקות ותכניות לימוד אשר לומדים במכללת סמינר הקיבוצים בשנה ב' ומעלה ובחרו להשיב על השאלון.

איסוף הנתונים לקובץ המרצים התבסס על הדו"חות המסכמים את התוצאות של הערכת ההוראה הקיימים במכללה. כאשר תוצאות המשובים הישנים נלקחו מן הדו"חות המסכמים את התוצאות של הערכת ההוראה בתשע"ג סמסטר ב' ותוצאות המשובים החדשים נלקחו מהדו"חות המסכמים את התוצאות של הערכת ההוראה בתשע"ה סמסטר א'. הנתונים לקובץ הסטודנטים נאספו באמצעות שאלון לדיווח עצמי אשר הועבר לכל הסטודנטים משנה ב' ומעלה במתכונת מקוונת באמצעות מערכת הסקרים של google docs.

מהממצאים העיקריים עולה, שאחוז ההיענות במשוב החדש המקוצר בהשוואה למשוב הישן עלה ב- 21.6% בממוצע והגיע ל-כ-50% היענות בממוצע. באופן דומה, נצפית העלייה החדה באחוז המשיבים במשוב החדש לעומת הישן בכל הפקולטות ובסוגי הקורס השונים. כאשר, השיפור המשמעותי ביותר באחוזי היענות ניכר בפקולטה לאמנויות ובקורסים מעשיים/חוויתיים. ראוי לציין כי בפקולטה לאמנויות נעשתה פעולה יזומה של מתן זמן בכל השיעורים לטובת מילוי השאלונים. בנוסף, לא נמצאו הבדלים מובהקים סטטיסטית בין שני המשובים הן בדירוג ההערכה הכללי שניתן למרצה במשוב החדש לעומת הישן והן באחוז הסטודנטים שבחרו להשיב לשאלה הפתוחה. ממצאים אלו נמצאו עקביים וללא קשר לסוג הקורס ופקולטה. העדר הבדל בין שני סוגי המשובים בהערכה הכוללת של ההוראה וכן באחוז המשיבים לשאלה הפתוחה מעיד כי קיצור שאלון המשוב אינו משפיעה על דפוס התשובות של הסטודנטים ואינו פוגם באיכות ההערכה בעזרת משובי הסטודנטים. הממצאים הללו מצדיקים את ההחלטה בדבר קיצור של שאלוני המשוב על מנת להתגבר על אחוזי היענות הנמוכים לסקרי ההוראה במכללה. מלבד זאת, גם הממצאים הקשורים לשביעות רצונם של הסטודנטים מהמשוב החדש לעומת הישן מחזקים את ההחלטה בדבר קיצור של שאלוני המשוב. כך נמצא כי רוב המשיבים שבעי רצון מהמשוב החדש, הם סבורים כי נוסחו החדש של המשוב ממצה את ההיבטים השונים בקורס ומגביר את סיכוייהם להשתתף בסקרי ההוראה. זאת ועוד מידת המיצוי של שאלון המשוב ושביעות הרצון ממנו חשובים לאור היכולת שלהם לנבא באופן מובהק את העמדות הסטודנטים אודות הסיכוי של המשוב החדש לעומת הישן להגביר את השתתפותם בסקרי ההוראה. יוצא אפוא שככל שהסטודנטים סבורים כי השאלון החדש לעומת הישן ממצה יותר את ההיבטים השונים בקורס וככל שהם שבעי רצון יותר מנוסחו המקוצר, כך הם סבורים כי לשאלון החדש לעומת הישן יש יותר סיכוי להגביר את השתתפותם בסקרי ההוראה בעתיד. עם זאת, יש לציין כי נמצא קשר מובהק בין שביעות רצון של המשיבים למיצוי של שאלון המשוב. קרי, הסטודנטים הלא מרוצים מהנוסח המחודש של שאלון המשוב סבורים כי איננו ממצה את כל ההיבטים הכלולים בשביעות רצונם מהוראת הקורס. נראה כי הללו זקוקים למשוב מעמיק יותר עם שאלות רלוונטיות יותר לתחום הלימוד הספציפי וכן הכולל מספר רב של שאלות הפתוחות המאפשרות להביע את דעתם הרחבה על ההוראה. באשר לאפשרות המענה האינטרנטי

באמצעות המכשירים הניידים בזמן השיעור האחרון נמצא כי אפשרות זו מגבירה את הסיכוי להשתתפות בסקרי ההוראה בעיני מחצית הנבדקים. עם זאת, רוב הנבדקים מדווחים כי אפשרות זו לא נוצלה עקב אי שיתוף פעולה מצד המרצים.

בהמשך, בבדיקת תפיסותיהם של הסטודנטים אודות הערכת ההוראה על ידי הלומדים ובדומה למחקרים הקודמים בתחום (גרסטוק וגרגור-גרינליף, 2011) נמצא כי מרבית הסטודנטים במכללת סמינר הקיבוצים תופסים את הערכת ההוראה על ידם כחשובה וסבורים כי הינם מעריכים יעילים של איכות ההוראה ומשקפים נאמנים של ההתנהגות המרצה בכיתה. עם זאת, לדעתם של חלק גדול מן הסטודנטים חשיבותה של הערכת ההוראה תלויה בהפקת לקחים מתוצאות המשובים מצד ההנהלה וסגל ההוראה. כאשר ניכר כי לתחושתם של חלק מהסטודנטים המשובים עדיין לא זכו להתייחסות מספקת מצד הגורמים הרלוונטיים. כתוצאה מכך לדעתם של רוב הנבדקים רק יישום תוצאות המשובים בשטח או ההוכחות בדבר שיפור ההוראה בעקבות המשובים יכולים להגביר את השתתפותם בהערכת ההוראה בהמשך. יתרה מכך, נמצא כי גם נוסח שאלון המשוב המשביע את רצונם של הסטודנטים מדרבן את השתתפותם בסקרי ההוראה. מלבד זאת, נמצאו גם הגורמים הבולמים את השתתפות הפעילה של חלק מהסטודנטים בסקרי ההוראה וביניהם עולה החשש של הסטודנטים מפגיעה בחסיון הערכותיהם במיוחד לאור מועד העברת המשובים הנופל לרוב על תחילתה של תקופת המבחנים.

על סמך האמור לעיל ניתן לסכם כי לאור אחוזי היענות הגבוהים יותר למשוב המקוצר, לאור דפוס התשובות הזזה כמעט לחלוטין בשני המשובים ולאור שביעות רצון גבוהה מהמשוב המחודש בהשוואה לישן בקרב רוב הנבדקים, המשוב החדש בהחלט משקף את איכות ההוראה בדומה לזה הישן ולכן ניתן להמשיך להשתמש במשוב המקוצר להערכת ההוראה במכללה. עם זאת, יש לחשוב על הוספת שאלות פתוחות נוספות המאפשרות להביע את דעתם הרחבה של הסטודנטים על ההוראה. כמו כן ובדומה למחקרים אחרים בתחום (Ballantyne, 1999 בתוך גמליאל 2004), במחקר הנוכחי נמצא כי על מנת לדרבן את הסטודנטים להשתתף בסקרי ההוראה יש להבהיר לסטודנטים את חשיבותם ולהצביע על תרומתם המעשית. זאת ועוד יש להבהיר לסטודנטים את דבר האנונימיות של סקרי ההוראה.

מקורות

גמליאל, א. (2004). על הסיכויים והסיכונים הטמונים בערכת ההוראה באמצעות האינטרנט במוסדות להשכלה גבוהה. **על הגובה**, 3, 22-25.

גרובסטוק, פ. ווגרגור-גרינליף, א. (2011). מה אומר המחקר העולמי על הערכות ההוראה על ידי הסטודנטים? סקירת ספרות מקיפה. **הוראה באקדמיה**, 1, 26-32.

דוניצה-שמידט, ס., אקרמן-אשר, ה. וליבמן, צ. (2011). משובי הוראה ידניים לעומת מקוונים – "מצא את ההבדלים". **הוראה באקדמיה**, 1, 43-48.

חטיבה, נ. (2011). אל תבלבלו אותנו עם עובדות ומחקרים, מה שקובע זה הקומון סנס והאינטואיציה... **הוראה באקדמיה**, 1, 20-25.

חטיבה, נ., ארנון, מ. ודייגי, ר. (2010). על מה ואיך הסטודנטים מדרגים את המרצים? **על הגובה**, 9, 30-37.

חטיבה, נ. (2008). הקשר בין קושי הקורס או רמת הציונים בקורס לבין דירוג המרצה. **על הגובה**, 7, 13-14.

נאסר, פ. ופרסקו, ב. (2003). משוב על המשוב: עמדות ותפיסות של מרצים כלפי הערכת ההוראה. **עיונים בחינוך**, 5 (2), 197-213. לקוח מ:

<http://www.jstor.org/stable/23394279>

מירון, ש. (2010). סקרי ההוראה – סיכום מפגש של נציגי אוניברסיטאות ומכללות. **על הגובה**, 9, 62-65.

Maykut Pamela and Morehouse Richard (1994). *Beginning Qualitative Research: A Philosophic Practical Guide*. Washington DC: Flamer Press.

נספח מס' 1: מסגרת הדגימה על פי פקולטות, מחלקות

ותכניות

1. הפקולטה לחינוך

מחלקות (סה"כ 5):

- גיל רך
- יצירתי
- יסודי
- חינוך מיוחד
- על-יסודי

תכניות (סה"כ 4):

- טכנולוגיה בחינוך
- ניהול וארגון מערכות חינוך
- מוסמך להוראה M. Teach
- הערכה בחינוך

2. הפקולטה למדעים

מחלקות (סה"כ 3):

- מדעים
- מתמטיקה
- חינוך גופני ותנועה

תכניות (סה"כ 3):

- חינוך סביבתי
- חינוך מתמטי
- חינוך לפעילות גופנית ולבריאות

3. הפקולטה למדעי הרוח והחברה

מחלקות (סה"כ 5):

- היסטוריה
- מקרא ותרבות ישראל
- ספרות
- אנגלית
- מדעי הרוח – בדגש עיוני-תרבותי

תכניות (סה"כ 1):

- מדעי הרוח בגישה רב-תחומית

4. הפקולטה לאומנויות

מחלקות (סה"כ 4):

- אמנויות הבמה
- מחול ותיאטרון-מחול
- עיצוב ואמנות
- תקשורת וקולנוע
- תכניות (סה"כ 2):
- אוריינות חזותית
- טיפול באמצעות אמנויות

נספח מס' 2: שאלון לסטודנט

סטודנט/ית יקר/ה

בסמסטר ב' שנה"ל תשע"ד יצאו לדרך שאלונים חדשים להערכת ההוראה בנוסח מקוצר. אנו מבקשים ללמוד על עמדותיכם אודות הערכת ההוראה בכלל ובכל הנוגע לסקרי ההוראה החדשים בפרט. נודה לך אם תוכל להקדיש מזמנך למילוי השאלון. השאלון הינו אנונימי ונועד לצורכי המחקר בלבד. אנו מודים לך על שיתוף הפעולה.

בברכה, קטיה רוזנברג

הרשות למחקר והערכה

שאלות רקע:

1. **מין:** 1. גבר 2. אישה

2. **הפקולטה אליה אני שייך:**

- (1) הפקולטה לחינוך
- (2) הפקולטה למדעים
- (3) הפקולטה למדעי הרוח והחברה
- (4) הפקולטה לאומנויות

3. **תואר:**

- (1) ראשון (יש לעבור לשאלה 5)
- (2) שני (יש לעבור לשאלה 6)
- (3) לימודי הסבה (יש לעבור לשאלה 5)

4. **המחלקה אליה אני שייך:**

- (1) גיל רך
- (2) יצירתי
- (3) יסודי
- (4) חינוך מיוחד
- (5) על-יסודי
- (6) מדעים
- (7) מתמטיקה
- (8) חינוך גופני ותנועה
- (9) היסטוריה
- (10) מקרא ותרבות ישראל
- (11) ספרות
- (12) אנגלית
- (13) מדעי הרוח – בדגש עיוני-תרבותי
- (14) אמנויות הבמה
- (15) מחול ותיאטרון-מחול
- (16) עיצוב ואמנות
- (17) תקשורת וקולנוע

5. התכנית אליה אני שייך:

- 1) טכנולוגיה בחינוך
- 2) ניהול וארגון מערכות חינוך
- 3) מוסמך להוראה M. Teach
- 4) הערכה בחינוך
- 5) חינוך סביבתי
- 6) חינוך מתמטי
- 7) חינוך לפעילות גופנית ולבריאות
- 8) מדעי הרוח בגישה רב-תחומית
- 9) אוריינות חזותית
- 10) טיפול באמצעות אמנויות

6. שנת לימוד: ב ג ד אחר: _____

7. אנא דרג/י את מידת השתתפותך הכללית בסקרי הוראה:

1. כלל לא 2. מידה מעטה 3. מידה בינונית 4. מידה רבה 5. מידה רבה מאוד
8. מה יגרום לך בעתיד להשתתף יותר בסקרי הוראה, פרט _____?
9. לפי דעתך מהי מידת חשיבותה של הערכת ההוראה על ידי הסטודנטים:
1. כלל לא חשוב 2. חשוב במידה מעטה 3. חשוב במידה בינונית 4. חשוב במידה רבה 5. חשוב במידה רבה מאוד
10. אנא הסבר/י את בחירתך _____

כאמור, בסמסטר ב' שנה"ל תשע"ד יצאו לדרך שאלוני הערכה בנוסח מקוצר. אנו מבקשים ללמוד על עמדותיכם אודות שאלון הערכה החדש לעומת השאלון הישן במספר היבטים:

1. באיזו מידה השאלון המשוב במבנה הנוכחי בהשוואה לקודם הינו ממצה את ההיבטים השונים בקורס?
1. כלל לא 2. במידה מעטה 3. במידה בינונית 4. במידה רבה 5. מידה רבה מאוד
2. באיזו מידה המשוב במבנה הנוכחי בהשוואה לקודם מגביר את הסיכוי להשתתפותך בסקרי ההוראה?
1. כלל לא 2. במידה מעטה 3. במידה בינונית 4. במידה רבה 5. מידה רבה מאוד

3. מניסיוןך עד כה, עד כמה המרצים מאפשרים לענות על המשובים בשיעור האחרון בעזרת המכשירים הניידים?

1. כלל לא 2. במידה מעטה 3. במידה בינונית 4. במידה רבה 5. מידה רבה מאוד

4. באיזו מידה האפשרות לענות על שאלון המשוב בזמן השיעור באמצעות הטלפון מגבירה את הסיכוי להשתתפותך בסקרי הוראה?

1. כלל לא 2. במידה מעטה 3. במידה בינונית 4. במידה רבה 5. מידה רבה מאוד

5. באופן כללי, אנא דרג את מידת שביעות רצונך מהשאלון הנוכחי בהשוואה לשאלון הישן:

1. כלל לא 2. במידה מעטה 3. במידה בינונית 4. במידה רבה 5. מידה רבה מאוד

6. אנא הוסף כל הערה הקשורה להערכת ההוראה במכללה

תודה רבה על שיתוף הפעולה!